

Hukuk Fakültesi Dergisi

Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume 29 Temmuz / July 2025 Sayı / No. 3

TÜRK KANUNLAR İHTİLAFI KURALLARINA GÖRE SURİYE ARAP CUMHURİYETİ VATANDAŞLARININ EVLENME KONULARINA UYGULANACAK HUKUK VE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

THE LEGAL REGIME APPLICABLE TO THE MARRIAGE OF SYRIAN
CITIZENS WITHIN THE FRAMEWORK OF TURKISH CONFLICT OF
LAWS PROVISIONS AND THE ISSUES ENCOUNTERED

Meryem SOLMAZ*

ÖZET

Suriye'deki siyasi istikrarsızlık dolayısıyla çok sayıda kişi, daha güvenli bir göç noktası olarak Türkiye'ye gelmiştir. Bu bağlamda Suriye vatandaşı olup ülkemizde ikamet eden kişilerin evlenmelerine ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukun incelenmesi önemlidir. Zira bir Suriyelinin Türkiye'de dâhil olduğu evlenmenin yabancı unsur içermesi dolayısıyla, evlenmenin şekli, evlenme ehliyeti ve evliliğin genel hükümlerine uygulanacak hukuk MÖHUK hükümleri kapsamında ayrı ayrı tespit edilmelidir. Suriye hukukunun uygulandığı hâller için ise Türk hukuku ile Suriye hukuku mukayese edilmelidir. Zira Suriye hukuku, Türk hukukunda düzenlenmeyen kurumlara yer vermekte veya evlenme yaşı, evlenme merasimi gibi hususlar açısından Türk hukuku ile çelişki arz edebilmektedir. Bu makalenin temel hedefi, Türk mahkemeleri nezdinde uygulanması ihtimalinde tartışmaya sebep olabilecek Suriye hukukunun evlenmenin maddi ve şekli şartlarına ilişkin hükümlerinin ortaya konulması ve Türk kamu düzeni açısından değerlendirilerek analiz edilmesidir.

* **Dr. Öğr. Üyesi**, İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı/ İSTANBUL, **E-Posta:** meryem.solmaz@ihu.edu.tr, **ORCID:** 0000-0001-7546-7957, **DOI:** 10.34246/ahbvuhfd.1491161.

- **Atf Şekli / Cite As:** Solmaz, Meryem, “Türk Kanunlar İhtilafı Kurallarına Göre Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının Evlenme Konularına Uygulanacak Hukuk ve Karşılaşılan Problemler”, HBV-HFD, 2025, C. 29, S. 3, s. 953-1000.
- **İntihal / Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Anahtar Kelimeler: Suriye medeni kanunu, Aile hukuku, Kanunlar ihtilafı, Mehir, Evlenme

ABSTRACT

Due to the political instability in Syria, numerous individuals have migrated to Türkiye as a safer destination. In this context, it is important to examine the law applied in disputes concerning marriages involving Syrian citizens residing in Türkiye. Since marriages involving Syrians in Türkiye constitute a foreign element, the law applicable to the form of marriage, legal capacity, and general matrimonial provisions must be determined separately under the provisions of Private International Law and Procedural Law (PILPL). Where Syrian law is deemed applicable, a comparative assessment with Turkish law is essential. This is especially pertinent as certain institutions embedded in Syrian law are either unregulated or incompatible with the Turkish legal system, particularly in relation to issues such as the minimum age of marriage or procedural formalities. This study aims to examine the substantive and formal elements of marriage under Syrian law that may give rise to legal disputes when adjudicated before Turkish courts, and to assess their compatibility with the Turkish public order.

Keywords: Syrian civil code, Family law, Conflict of laws, Mahr, Marriage

EXTENDED ABSTRACT

The crises in neighbouring countries and the instability in the region after the Arab Spring have resulted in many foreigners coming to Türkiye as a refuge. Especially due to the attempted revolution in Syria that started in 2012 and the civil war that followed, according to the current official data, around three million Syrian nationals are sheltering in Türkiye¹. This situation brings along the problem of what kind of regime Syrian nationals living in Türkiye will be subjected to in legal matters. In particular, it is important to determine the law and procedure to be applied in family law disputes of Syrian nationals living in Türkiye. Although family law disputes may arise from various issues such as marriage, divorce, custody of children, marital property regime etc., due to the scope of this study, the issues, before the Turkish courts, arising from the marriages that Syrian citizens are involved will be specifically addressed.

In Türkiye, the basic regulations regarding the applicable law in disputes with a foreign element are set forth in the Law No. 5718 on Private International Law and Procedural Law ("PILPL"). Accordingly, the determination of the applicable law to family law disputes with a foreign element requires an examination of the relevant provisions of the PILPL. Pursuant to Article 1 of the PILPL, any foreign element in the dispute is sufficient for the determination of the applicable law. For this reason, if one of the parties to the marriage is a Syrian citizen, the conflict of laws provisions shall be applied within the scope of the PILPL since there is a foreign element in terms

¹ For statistics of Syrian refugees in Türkiye, please see, (<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, Access Date: 20.01.2025).

of the person.

Per the provision of Article 13 of the PILPL; “The capacity and conditions of marriage shall be governed by the national law of each of the parties at the time of marriage. The form of the marriage shall be governed by the law of the country in which it is concluded. The general provisions of the marriage shall be governed by the common national law of the spouses. If the parties have different nationalities, the law of their common habitual residence shall apply, and if not, Turkish law shall apply.” The fact that a different law will be applied in each case in matters related to marriage makes it obligatory to know Syrian family law and to analyse the issues that will arise in case of its application in Turkish courts.

Within the scope of the study, Turkish family law and Syrian family law are compared and the main conflicts that may arise are identified. Accordingly, issues such as the capacity to marry, the age limit for marriage, the conditions regarding the form of marriage, the provisions on polygamy, marriage between members of different religions, marriage by proxy, and mahr in marriage are examined. Although Syrian law will be applied in some disputes regarding the aforementioned issues, some of them may be contrary to Turkish public order. For instance, even in a scenario where Syrian law will be applied to the conditions of marriage, it does not seem possible to allow multiple marriages. It is because, besides the fact that the second marriage is null and void according to Turkish family law, such a marriage is also considered contrary to Turkish public order.

Indeed, the application of Syrian law in matrimonial disputes before Turkish courts brings some problems. Since Syrian family law is mostly developed within the framework of Islamic law, it contrasts in many issues with Turkish law, which is developed within the framework of Continental European law. As a rule, the legal order and rules referred to by the PILPL must be applied by the Turkish court even if they are different from Turkish law. However, since some issues may be contrary to Turkish public order, they should be emphasized.

When the Syrian family law is analysed, issues such as the lower age limit for marriage, marriage by proxy, multiple marriages, the requirement of mahr, and the prohibition of marriage between members of certain religions should be evaluated specifically in terms of Turkish public order. In our opinion, it is important to make a separate evaluation in each concrete case for the issues that are not included in Turkish law or that are contrary to the Turkish public order at first glance, to ensure the equity principle of international law. This is because the existence of different regulations in foreign law cannot be seen directly as a violation of Turkish public order. As mentioned in this study, the provisions of Syrian law, which are different from Turkish law, should be applied by Turkish courts, except if they would disrupt the Turkish public order as a result of its application.

GİRİŞ

Komşu ülkelerde yaşanan krizler ve Arap baharı sonrası bölgede oluşan istikrarsızlık pek çok yabancı insanın bir sığınak olarak Türkiye'ye gelmesi sonucunu doğurmuştur. Özellikle Suriye'de 2012 yılında başlayan devrim girişimi ve sonrasında yaşanan ve hâlâ devam eden iç savaş dolayısıyla mevcut resmî verilere göre üç milyona yakın (Mart 2025 itibarıyla 2 milyon 814 bin 402) Suriye uyruklu kişi Türkiye'de barınmaktadır². Bu durum, Türkiye'de yaşayan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının³ hukuki konularda nasıl bir rejime tabi tutulacağı sorununu da beraberinde getirmektedir. Özellikle Türkiye'de yaşayan Suriye vatandaşlarının aile hukukundan doğan uyumsuzluklarında uygulanacak hukukun belirlenmesi önem arz etmektedir. Her ne kadar aile hukuku, nişanlanmadan evliliğin sona ermesi ve mal rejimi tasfiyesine kadar pek çok konuyu kapsasa da bu çalışmada özel olarak Suriye vatandaşlarının evlenmeden doğan meselelerine uygulanacak hukukla ilgili konular ele alınacaktır. Bu çerçevede evlenme ehliyeti, evlenme şartları ve engelleri, evlenmenin şekline uygulanacak hukuk hususları irdelenecektir.

Yabancı unsurlu uyumsuzluklarda hangi hukukun uygulanacağına ilişkin temel düzenlemeler, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'da⁴ (“MÖHUK”) yer almaktadır. Buna göre yabancı unsurlu aile hukuku uyumsuzluklarına uygulanacak hukukun tespiti, MÖHUK'un ilgili hükümlerinin incelenmesini, akabinde MÖHUK atfıyla uygulama bulacak olan ilgili ülkenin hukuk kurallarının belirlenmesini gerektirmektedir⁵.

Çalışmamızda, Türkiye'de yaşayan Suriye vatandaşlarının evliliklerinden doğan uyumsuzluklarda uygulanacak hukuk rejimi incelenecektir. Bunun

² Türkiye'de yaşayan Suriye vatandaşlarına ilişkin istatistikler için bkz, (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 12.03.2025). Aralık 2024 itibarıyla Suriye'de yaşanan gelişmeler ve eski rejimin yıkılmasıyla Türkiye'deki Suriyelilerin gönüllü dönüş yaptıkları görülmekte, dolayısıyla mevcut sayı değişmektedir. Konuya ilişkin İçişleri Bakanı'nın açıklaması için bkz, (<https://goc.gov.tr/icisleri-bakani-ali-yerlikaya-gonullu-geri-donusler-insani-degerlere-uygun-bir-sekilde-yurutulmektedi-merkezicerik>, Erişim Tarihi: 12.03.2025). Ancak gönüllü dönüşlere rağmen hâlâ ciddi sayıda Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşının ülkemizde bulunduğunu, bu sebeple çalışmanın konu bakımından önem arz ettiğini vurgulamak gerekir.

³ Çalışmamızda “Suriye Arap Cumhuriyeti” yerine daha kısa ifade olarak “Suriye”, “Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı” yerine “Suriyeli” veya “Suriye vatandaşı” kullanımı tercih edilmektedir.

⁴ RG, T. 12.12.2007, S. 26728.

⁵ Ruhi, s. 17.

için öncelikle Türkiye’de yaşayan Suriye vatandaşlarının evlenme işlemlerine ilişkin yabancılık unsurunun tespit edilmesi zorunludur. Akabinde yabancılık unsuru tespit edilen uyuşmazlıklarda milli hukuk veya evlenmenin yapıldığı yer hukuku dolayısıyla Suriye hukukunun uygulanması hâlinde karşılaşılan mehir, birden fazla kadınla evlilik, evlenme yaşı gibi muhtelif meselelere ilişkin Suriye hukuku hükümleri incelenecektir. Her ne kadar Suriye vatandaşları ile Türk vatandaşları veya başka ülke vatandaşlarının evlenme işlemlerine değinilecek olsa da çalışmamız özellikle her iki tarafı da Suriye vatandaşı olan evliliklerden kaynaklanan meseleleri irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma süresince, Suriye Medeni Hukukuna ilişkin Arapça ve İngilizce dillerinde ulaşılabilen kaynak ve düzenlemelere atıf yapılacaktır⁶. Böylece akademik değerlendirmenin yanı sıra uygulamada da faydalanılabilecek bir çalışmanın ortaya konması umulmaktadır.

I. SURİYE ARAP CUMHURİYETİ VATANDAŞI KİŞİLERİN DÂHİL OLDUĞU EVLİLİKLERDE YABANCILIK UNSURU

Türkiye Cumhuriyeti mahkemeleri nezdinde Türkiye’de gerçekleşen ve tarafları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişiler arasındaki uyuşmazlıklar için kural olarak Türk hukuku uygulanır⁷. Ancak milletlerarası özel hukuk hakkaniyetinin gerektirdiği bazı durumlar için Kanun Koyucu, yabancı ülke hukuklarının da Türk Mahkemeleri tarafından uygulanabilmesini mümkün kılmaktadır⁸. Buna göre yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklara yabancı ülke hukukunun uygulanabilmesi mümkündür. Nitekim MÖHUK md. 1, “Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi bu Kanunla düzenlenmiştir” hükmünü içermektedir. Buna göre yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklarda hangi devlet hukukunun uygulanacağı

⁶ Suriye Medeni Kanunu dâhil Suriye Arap Cumhuriyeti mevzuatına erişim için bkz, (<http://www.parliament.gov.sy/arabic/index.php?node=201&nid=12162&ref=tree&>, Erişim Tarihi: 20.01.2025).

⁷ Ekşi, 2022, s. 3; Can/Tuna, s. 45; Can, s. 183.

⁸ Maddi hukuk kurallarından bağımsız olarak mahkemenin önüne gelen uyuşmazlıkta en ilgili ve en yakın hukukun uygulanması, milletlerarası özel hukuk hakkaniyeti olarak isimlendirilir. Bkz. Özel/Erkan/Pürselim, s. 23; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 209; Çelikel/Erdem, s. 34; Özgür, 2020, s. 111. Nitekim milletlerarası özel hukukun temel amacı maddi anlamda en iyi hukuk kuralını değil, kişi, konu veya yer itibarıyla en yakın hukuk sistemini belirlemek suretiyle en adil ve hakkaniyetli çözüme ulaşılmasını sağlamaktır. Bkz. Güngör, s. 72; Can/Tuna, s. 128; Can, s. 124. Milletlerarası özel hukuk hakkaniyetinin bir sonucu olarak kişi ve aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukta çoğunlukla kişinin vatandaşlığı veya eşlerin mutak meskeni esas alınır. Bkz. Gençcan, s. 142.

MÖHUK'ta düzenlenmektedir. Belirtmek gerekir ki MÖHUK, maddi hukuk kuralı koymamakta, genel olarak gösterici kurallar ile yabancı unsurlu uyuşmazlıklara uygulanacak hukuk sistemini işaret etmekte⁹.

Her ne kadar MÖHUK'ta “yabancılık unsuru” aranıyor olsa da bu kavramın tanımına Kanun'da yer verilmiş değildir. Yabancılık unsuru, “bir hukuki olay veya ilişkiyi oluşturan unsurlardan bir veya birkaçının birden fazla hukuk düzeni ile irtibatlı hale gelmesini sağlayan unsur” olarak tanımlanmaktadır¹⁰. Bu kapsamda davanın kişi, yer veya konu itibarıyla yabancı bir hukuk düzeni ile bağlantısının olması, yabancı unsur içermesi şeklinde yorumlanmaktadır¹¹. Bu bağlantı her somut olayda ayrıca değerlendirilir¹².

Hâkim, önüne gelen uyuşmazlıkta yabancılık unsurunun bulunup bulunmadığını, şayet bulunuyorsa hangi hukukun uygulanması gerektiğini re'sen dikkate almak zorundadır¹³. Nitekim MÖHUK'un 2. maddesinde; “Hâkim, Türk kanunlar ihtilafı kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku re'sen uygular” hükmü yer almaktadır. Buna göre hâkim hem uyuşmazlıktaki yabancılık unsurunu hem de bu unsur dolayısıyla gösterici MÖHUK kurallarının sevk ettiği ilgili hukuk sistemini uygulamalıdır. Taraflarca bunun talep edilmesi şart değildir.

Hukuki bir ilişki veya işlemde yabancılık unsuru çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir. Söz gelimi kişinin vatandaşlığı veya ikamet ettiği yer yahut evlenmenin yapıldığı yer, hukuki ilişkide yabancılık unsuru teşkil edebilir¹⁴. Çalışmamız kapsamında Suriyeli bir kişinin dâhil olduğu evlilik kişi itibarıyla yabancılık unsuru içerirken, iki Türk vatandaşının Suriye'de imam nezaretinde evlenmesinde evlenmenin yapıldığı yer itibarıyla yabancılık unsuru vardır. Suriye'de evlenen ve savaş sonrası Türkiye'ye sığınan Suriyeliler açısından ise uyuşmazlığın türüne göre hem yer hem kişi itibarıyla yabancılık unsuru

⁹ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 25; Ekşi, 2022, s. 4.

¹⁰ Doğan, 2021, s. 7; Can/Tuna, s. 48; Can, s. 181; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 16. Bir diğer ifadeyle yabancılık unsurundan bahsedebilmek için yabancı bir coğrafya ile irtibat değil, yabancı bir hukuk düzeni ile ilişki yeterlidir. Bkz. Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 7.

¹¹ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 34; Perçin, s. 69.

¹² Doğan, 2021, s. 7; Can, s. 179. Örnek mahkeme kararı için bkz. Y. 2. HD, T. 29.09.2010, E. 2010/13616, K. 2010/15652 (www.lexpera.com.tr); Y. 2. HD, T. 02.11.2022, E. 2022/6751, K. 2022/8808 (www.hukukturk.com).

¹³ Gençcan, s. 164; Ruhi, s. 17; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 24.

¹⁴ Can, s. 181; Ekşi, 2022, s. 4-5; Can/Tuna, s. 49. Benzer yöndeki karar için bkz. YHGK, T. 10.5.2023, E. 2022/892, K. 2023/425 (www.lexpera.com.tr).

söz konusu olabilir. Bununla birlikte bu çalışmanın temel odağı Türkiye’de yaşayan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının evlenmeye ilişkin meseleleri olduğu için her halükârda temel yabancılık unsuru, kişinin vatandaşlığı olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁵.

A. Suriyelilerin Dâhil Olduğu Evliliklerde Kişi Yönünden Yabancılık Unsuru

Yukarıda yer verilen açıklamalar çerçevesinde, Türkiye’de yaşayan iki Suriye vatandaşı arasındaki evlenme işlemlerinde kişi itibariyle yabancılık unsuru bulunmaktadır¹⁶. Türk mahkemeleri önüne gelen evlenmeden kaynaklı uyuşmazlıklarda iki tarafın Suriye vatandaşı olması, Türk mahkemelerinin yargı yetkisini etkilememektedir. Ancak tarafların yabancı olması dolayısıyla hangi hukukun uygulanacağını tespiti gerekmektedir. Hal böyleyken Türkiye’de yaşayan Suriye vatandaşı kişilerin Türkiye’de veya Türkiye dışında evlilik meselelerinin Türk mahkemeleri nezdinde çözüme kavuşturulması için öncelikle uygulanacak hukukun MÖHUK hükümleri çerçevesinde tespit edilmesi gerekmektedir.

MÖHUK’un aradığı yabancılık unsuru her iki tarafın da yabancı olmasını gerektirmez. Uygulanacak hukukun tespitinde uyuşmazlığa ilişkin herhangi bir yabancı unsur yeterlidir. Bu sebeple evlenme işleminin karşı tarafı Türk vatandaşı olsa dahi taraflardan birinin Suriye vatandaşı olması dolayısıyla kişi itibariyle yabancılık unsurunun var olduğunu kabul etmek gerekir¹⁷. Türk mahkemeleri önüne gelen evlenmeye ilişkin uyuşmazlıklarda taraflardan her ikisinin farklı ülke vatandaşları olması da mümkündür. Söz gelimi taraflardan birisi Suriye vatandaşı iken diğer taraf Lübnanlı olabilir. Bu durumda her iki eş açısından kişi itibariyle yabancılık unsuru söz konusu olur.

Suriyelilerin dâhil olduğu uyuşmazlıklarda kişinin Suriyeli olması yabancılık unsurunu sağlaması için yeterli olsa da ülkemize sığınan Suriyelilerin statüsünün uygulanacak hukukun tespiti açısından tartışıldığı görülmektedir. Nitekim Türkiye’de bulunan Suriyelilerin pek çoğu 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu¹⁸ (“YUKK”) kapsamında geçici koruma sta-

¹⁵ Örnek mahkeme kararı için bkz. Kayseri BAM 2. HD, T. 22.06.2022, E. 2022/1288, K. 2022/1244 (www.lexpera.com.tr).

¹⁶ Gençcan, s. 123.

¹⁷ Bayraktaroğlu Özçelik, s. 224.

¹⁸ RG, T. 11.04.2013, S. 28615.

tüsündedirler¹⁹. Ancak bu durum, özel hukuk ilişkisi olan evlenme işlemleri açısından MÖHUK'un uygulanmasını engellemektedir²⁰. Bununla birlikte doktrinde bir görüş, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin MÖHUK md. 4/1-a²¹ kapsamında değerlendirilmesini savunmaktadır. Buna göre MÖHUK md. 4/1-a hükmünü sadece lafzıyla anlamayıp maddenin ruhu esas alındığında vatansız ve mülteci kavramının, geçici koruma statüsündeki Suriyelileri de kapsadığı belirtilmekte²², geçici koruma statüsü ile uluslararası koruma kapsamında kalan mülteci ve şartlı mülteci statüsü arasındaki tek farkın, uluslararası koruma talebinin ilk durumda grup düzeyinde incelenirken ikincisinde bireysel seviyede değerlendirilmesi olduğu vurgulanmaktadır²³. Kanaatimizce bu görüş, Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı olduğunu beyan etmekle birlikte buna ilişkin bir belge ibraz edemeyen ve tabiiyeti tespit edilemeyen bir kişi için MÖHUK md. 4/1-a hükmünün uygulanması açısından doğru kabul edilebilir²⁴. Ancak Türkiye'de geçici koruma statüsünde olan Suriyelilerin, Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlığı sabit olmasına rağmen vatansız veya mülteci olarak değerlendirilmesi ve özel hukuk ilişkilerinde MÖHUK md. 4/1-a hükmüne tabi tutulmaları, milletlerarası özel hukuk hakkaniyeti prensibine aykırıdır. Bu kişiler çoğunlukla, Türkiye'de ne kadar süre kalacakları belli olmasa da Suriye vatandaşlıkları bulunan ve vatandaşı oldukları hukuk sistemi içerisinde uzun süre yaşamış ve bu kültürel kimliği taşıyan kişilerdir. Öte yandan Suriye hukuku ile Türk hukuku arasında pek çok farklılık vardır. Detaylı bir değerlendirme yapmadan doğrudan bu kişileri MÖHUK md. 4/1-a hükmüne tabi tutmak ve her ne kadar Türkiye'de yaşasalar da özellikle aile hukukuna ilişkin uyumsuzluklarda alışkın olmadıkları bir hukuk sistemi kurallarını uygulamak hakkaniyetli olmayacaktır. Üstelik MÖHUK md. 4/1-a hükmü açık bir şekilde mülteci ve vatansızlara ilişkin bir düzenleme iken tamamen idari bir koruma mekanizması olan geçici koruma statüsündeki

¹⁹ Detay için bkz. Gençcan, s. 118; Ekşi, 2021, s. 12 vd.; Akbulut, s. 63; Özel, 2020, s. 720 vd.

²⁰ Özgür, 2024, s. 49.

²¹ İlgili bende göre, “*vatansızlar ve mülteciler hakkında yerleşim yeri, bulunmadığı hâllerde mutad mesken, o da yok ise dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku*” uygulanır.

²² Bkz. Özel/Erkan /Pürselim, s. 101; Gençcan, s. 126; Ekşi, 2021, s. 76; Ulusu Karataş, s. 47; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 35; Aygül/Altıntaş, s. 725; Acun Mekengeç, s. 27; Nalçacıoğlu Erden, s. 66.

²³ Aygül/Altıntaş, s. 716; Çiçekli, s. 307 vd.; Çelik, s. 80.

²⁴ Konunun ele alındığı örnek bir karar için bkz. Konya BAM, E. 2021/1681, K. 2023/735 (Özgür, 2024, s. 51-52); Y. 2 HD, T. 08.02.2010, 19552/2037. Aynı yönde başka bir karar için bkz. Y. 2. HD, T. 24.01.2013, E. 2012/13194, K. 2013/1781 (www.lexpera.com.tr).

yabancıları bu çerçevede değerlendirmek Kanunun açık lafzı ile de uyumlu değildir²⁵. Zira vatansızlar açısından “millî hukuku” tespit etme problemi söz konusuysen mülteciler açısından önceki millî hukuk belirlenebilir olsa dahi çeşitli sebeplerle ülkesine dönme ihtimali olmayan ve şahsi statü itibarıyla de bağlı olunmak istenilmeyen bir hukuk sistemi söz konusudur²⁶. Bu durumda vatansızlar ve mülteciler açısından MÖHUK md. 4/1-a hükmünün uygulanması anlaşılabilir. Öte yandan geçici koruma statüsünde bulunanlar, ülkele-
rindeki bir savaş veya kargaşa dolayısıyla kitlesel ve geçici olarak Türkiye’ye sığınan, bu durum sona erdiğinde geri dönmeyi uman ve kendi ülkesiyle bağı hâlâ güçlü olan kişilerdir²⁷. Her halükârda belirtmek gerekir ki Suriyelilerin Türkiye’de buldukları süreçteki işlemlerine MÖHUK md. 4/1-a hükmünün uygulanacağını savunanlar dahi Türkiye’ye gelmeden önceki işlemler için Suriye hukukunun uygulanması gerektiğini ifade etmektedir²⁸.

B. Türk veya Suriyelilerin Dâhil Olduğu Evliliklerde Yer Yönünden Yabancılık Unsuru

Evlenmenin maddi ve şekli şartlarına ilişkin uyumsuzluklarda karşılaşılabilecek bir diğer yabancılık unsuru evlenmenin yapıldığı yerdir. Nitekim Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin bir kısmı kendi ülkelerinde evliyken ülkeye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu durumdaki kişilerin evliliklerinde kişi

²⁵ Benzer yaklaşım için bkz. Özgür, 2020, s. 110. Öte yandan *Nalçacıoğlu Erden*, MÖHUK’ta açık bir şekilde geçici koruma statüsündekilere atıf yapılmamasının YUKK’un MÖHUK’tan sonra yürürlüğe giren bir kanun olması ile açıklamaktadır. Bkz. *Nalçacıoğlu Erden*, s. 66.

²⁶ Ayrıca bkz. *Demir*, s. 67-68.

²⁷ Ekşi, 2022, s. 5; Özel/Erkan/Pürselim, s. 9; Gençcan, s. 122. Nitekim bir makalesinde *Özel* şu ifadelerle yer vermektedir: “*Dolayısıyla Kanun ve Yönetmelik kapsamında açıkça mülteci ve şartlı mülteci olmadığı hükme bağlanan Suriyeli sığınmacılar “geçici koruma statüsünde” yer almakta; bu statünün sağladığı hak ve yükümlülüklerle tabi olmaktadır. Hukuken mülteci statüsü ile geçici koruma statüsü arasındaki en önemli fark uzun-dönem mültecilerin ev sahibi ülke ile entegrasyonunda vatandaşlığa alınmanın genel bir uygulama olarak kabulüdür. Mülteciler bir nesil içinde güvenli bir şekilde geri dönebiliyorsa, uzun-dönem mülteci olarak mütalaa edilmemektedir. Örneğin Kosova krizi sürecinde pek çok AB üyesi ülke mülteci statüsü değerlendirmesini Kosovalılar için askıya almış ve sığınmacılara sadece geçici koruma statüsü temin etmiştir. Kosova Arnavutlarının durumu, etnik temizlik ve ağır insan hakları ihlallerinde bile geniş kitlelerin mülteci olarak kabul edilmeyip, sadece geçici koruma altına alındığının çarpıcı bir örneğini oluşturmaktadır.*” Bkz. *Özel*, 2017, s. 16. Gerçekten de ne kadar süreceği bilinmese de “geçici koruma statüsü” geçici nitelikli bir statü iken mültecilik uzun süreli ve nihayetinde vatandaşlığa kadar uzanan bir süreci kapsar. Benzer değerlendirme için bkz. *Bayraktaroğlu Özçelik*, s. 218. Dolayısıyla her durumda geçici koruma statüsündekileri MÖHUK md. 4/1-a kapsamında değerlendirmek isabetli değildir.

²⁸ *Ulus*, Karataş, s. 47; *Acun Mekengeç/Yener Keskin*, s. 35; *Özel/Erkan/Pürselim*, s. 101; *Gençcan*, s. 126; *Ekşi*, 2021, s. 76

unsurunun yanı sıra evlenmenin yapıldığı yer de yabancılık unsuru teşkil eder. Daha az rastlanılacak olmakla birlikte iki Türk arasındaki evlenme merasiminin Suriye’de gerçekleşmesi de mümkündür. Bu durumda kişi unsuru yönüyle yabancılık söz konusu değilse de yer olarak yabancılık unsuru karşımıza çıkar.

II. SURIYELİLERİN DÂHİL OLDUĞU EVLENMELERE İLİŞKİN KANUNLAR İHTİLAFI KURALLARI

Yabancı unsurlu evlilik ve evlenmenin genel hükümlerine ilişkin uygulanacak hukukun tespiti MÖHUK’un 13. maddesi hükmüne göre gerçekleştirilir. Anılan maddeye göre, “*Evlenme ehliyeti ve şartları, taraflardan her birinin evlenme anındaki millî hukukuna tabidir. Evliliğin şekline yapıldığı ülke hukuku uygulanır. Evliliğin genel hükümleri, eşlerin müşterek millî hukukuna tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları hâlinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır.*” Görüldüğü üzere Kanun Koyucu evlenme konusunu tek bir düzenlemeye tabi tutmamış; evlenme ehliyeti ve şartları, evlenmenin şekli ve evliliğin genel hükümlerine uygulanacak hukuku ayrı ayrı tespit etmeyi tercih etmiştir²⁹. Bu sebeple her bir mesele açısından uygulanacak hukukun ayrıca tespit edilmesi gerekmektedir.

A. Evlenme Ehliyeti ve Şartları Yönünden Uygulanacak Hukukun Tespiti

MÖHUK md. 13/1’de ifadesini bulan evlenme ehliyeti ve şartları; evlenme yaşı, yasal temsilcinin izni, irade sakatlıkları ile kesin olan ve kesin olmayan evlenme engelleri gibi hususları kapsamaktadır³⁰. Aşağıda Türk ve Suriye hukuku açısından evlenme ehliyeti ve şartları ayrı başlıklar altında incelenmektedir. Türk hukukuna ilişkin literatürde detaylı çalışmalar bulunduğundan burada sadece ilgili hükümlere değinilecek, ancak Suriye hukuku daha detaylı açıklanacaktır.

1. Türk Hukukuna Göre Evlenme Ehliyeti ve Maddi Şartları

Türk mevzuatında evlenme yaşı farklı şekillerde düzenlenmiştir. Buna göre evlenme yaşı 17’dir ve bir erkek veya kadının bu yaştan daha erken evlenebilmesi kural olarak mümkün değildir (TMK md. 124). Bununla birlikte 17 yaşını dolduran küçüklerin evlenme ehliyeti sınırlıdır ve kural olarak yasal

²⁹ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 151; Can/Tuna, s. 382; Can, s. 427; Gençcan, s. 221; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 52.

³⁰ Dural/Öğüz/Alper Gümüş, s. 48 vd.; Erdem, s. 55-62; Gençcan, s. 225; Kılıçoğlu, s. 42; Doğan, 2010, s. 25-27; Özgür, 2020, s. 105; Tekinalp, s. 131. Ayrıca bkz. Pürselim, s. 527 vd.

temsilcinin rızasıyla evlenebilirler. Tam evlenme ehliyetine sahip olmak için ise 18 yaşının doldurulması aranır. Bu durumda kişinin yasal temsilcinin rızası aranmadan evlenmesi mümkündür³¹. Yanı sıra TMK md. 124/2'ye göre olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebebin varlığı hâlinde 16 yaşını dolduranlar hâkim kararıyla evlenebilir. Buna olağanüstü evlenme yaşı da denmektedir.

Evlenme yaşının yanı sıra evlenmenin gerçekleştirilmesi için aranan maddi şartlar arasında ayırt etme gücünün varlığını da belirtmek gerekir, zira ayırt etme gücüne sahip olmayanların Türk hukukuna göre evlenebilmesi mümkün değildir (TMK md. 125). Evlenmenin maddi şartları kapsamında ele alınan bir diğer husus ise evlenme engelleridir. Türk doktrininde evlenme engelleri kesin ve kesin olmayan engeller şeklinde ikiye ayrılmaktadır³². Kesin evlenme engelleri; belirli dereceye kadar kan ve kayın hısımlığı ile evlatlık ilişkisi (TMK md. 129), önceki evlilik (TMK md. 130) ve akıl hastalığı (TMK md. 133) olarak karşımıza çıkarken kesin olmayan evlenme engelleri bekleme süresi (iddet)³³ ve bazı bulaşıcı hastalıklar olarak düzenlenmektedir³⁴. Evlenme ehliyetine ve şartlarına ilişkin bu hususlar aynı zamanda geçerli bir evliliğin maddi şartlarını da oluşturmaktadır.

2. Suriye Hukukuna Göre Evlenme Ehliyeti ve Şartları

Suriye hukukuna göre de evlilik ehliyeti ve şartları önem arz etmektedir. Suriye Kişisel Hâl Kanunu'nun ikinci bölümünün ikinci kısmı evlilik ehliyeti, evliliğin unsurları ve şartlarını düzenlemektedir. Buna göre evliliğin kurucu unsuru rıza olup, eşlerden birinin icabı/önerisi ve diğerinin kabulüyle³⁵ evlilik

³¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 50.

³² Dural/Öğüz/Gümüş, s. 56.

³³ Evliliğin sona ermesi akabinde kadının ikinci evlilik yapabilmesi için Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen bekleme süresi (md. 132) ile Suriye hukukunda var olan iddet düzenlemesi benzer olduğu için her iki hukuk sistemi arasında esaslı bir farklılık yoktur. Bununla birlikte farklılık olsaydı dahi bekleme süresi Türk kamu düzenine ilişkin görülmediğinden farklı bir yabancı hukuk kuralının uygulanması bir problem oluşturmaz. Bkz. Ekşi, 2021, s. 92; Nomer, s. 29; Özgür, 2020, s. 157.

³⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 49 vd.; Erdem, s. 55-62; Kılıçoğlu, s. 42.

³⁵ Suriye Kişisel Hâl Kanunu md. 35'e göre geçerli bir icap-kabul şu unsurları içermelidir: "İcap ve kabul şunları içermelidir: 1- Her bakımdan ve bir mecliste mutabık olmalıdırlar. 2- Akit taraflarından her biri diğerinin sözlerini duyabilmeli ve evliliğin amaçlandığını anlayabilmelidir. 3- Taraflardan biri kabulden önce açıkça icabı geçersiz kılacak bir şey söylememeli veya yapmamalıdır. 4- Tamamlanmış olmalı ve belirli bir zaman ile kısıtlanmış olmamalıdır. 5- Akit taraflarının ehliyetleri akit tamamlanuncaya kadar devam etmelidir."

akdi kurulmuş olur (md. 31). Akdin kurulması için örfî, şer'î veya lügat olarak evlenme anlamına gelen kelimelerin kullanılması mümkündür (md. 32). Şayet taraflardan biri evlenmenin yapıldığı yerde bulunmuyorsa eş zamanlı yazılı olarak yapılan nikâh akdi de geçerli kabul edilmektedir (md. 33). Suriye hukukuna göre vekâleten evlilik mümkündür. Ancak bu durumda tevkilin açık bir şekilde verilmesi gerekir. Ayrıca vekilin müvekkil ile kendisi arasında bir nikâh akdi yapabilmesi, bunun vekâlet sözleşmesinde açıkça belirtilmesi durumunda mümkündür (md. 34). Geçerli bir evlenme için ise öneri ve kabul beyanları, Suriye Kişisel Hâl Kanunu md. 38'de vasıfları belirtilen şahitler huzurunda yapılmalıdır³⁶.

Türk hukuku ile benzer şekilde Suriye hukukunda da kural olarak şartta bağlı veya bir süre ile sınırlı evlilik mümkün değildir (Suriye Kişisel Hâl Kanunu, md. 40). Öte yandan kadının, kanunen yasaklanmayan, başkalarının haklarına zarar vermeyen ve kocanın meşru özel işlerinde özgürlüğünü kısıtlamayan bir menfaate yönelik koştuğu şart, noter nezdinde tasdik edilmesi hâlinde geçerli ve bağlayıcı olur. Borçlu koca, bunu hukuken yerine getirmekle yükümlüdür. Buradaki şartlar daha çok kadın lehine mehir düzenlemesi olarak karşımıza çıkar ve geçerli kabul edilir. Bununla birlikte kocanın birden fazla kadınla evlenmesinin mümkün olduğu³⁷ Suriye hukukuna göre kadının, evlenme akdinde kocanın başka bir kadınla evlenmemesini veya mevcut karısını boşamasını şart koşması hâlinde, bu şart geçerli olmakla birlikte kocayı bağlamaz ve koca bunu yerine getirmese, şart koşan kadın evliliğin feshini isteyebilir. Her halükârda kanuna veya ahlaka aykırı olarak öngörülen şartlar, süre kısıtlamaları veya taahhütler geçersiz olur, ancak bu durum evlilik akdinin geçerliliğini etkilemez (md. 41).

Suriye hukukuna göre kişinin evlenebilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması ve Kanun'da öngörülen yaş sınırına ulaşması gerekir. Buna göre, aşağıda ayrı bir başlık altında daha detaylı açıklanacağı üzere, evlenme yaşı erkekler için 18 iken kadınlar için 17 yaşın doldurulması yeterlidir (md. 44). Evlilik yaşına ilişkin olarak Türk hukukundan farklı olarak Suriye hukukuna göre nişanlanan kişiler arasında çok ciddi bir yaş farkının bulunması duru-

³⁶ Suriye hukukunda evliliğin ilanı veya şahitler huzurunda yapılması evlenmenin maddî şartına ilişkin iken Türk hukuku açısından bu durum şekle ilişkin bir meseledir. Bkz. Nomer, s. 240.

³⁷ Erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi mümkün olmakla birlikte buna ilişkin de bazı sınırlar vardır. Söz gelimi aynı anda iki kız kardeşle evlenmek veya aynı anda dörtten fazla kadınla evlenmek mümkün değildir. Buna ilişkin hükümler Suriye Kişisel Hâl Kanunu md. 63-75 arasında düzenlenmektedir.

munda hâkimin bu evliliğe izin vermeme yetkisi vardır (md. 46).

Kural olarak akıl hastalığı bir evlenme engelidir. Ancak Türk hukukundan farklı olarak belirli şartlar hâlinde akıl hastalarının evlenebilmesi mümkündür. Suriye Kişisel Hâl Kanunu md. 42'ye göre, akıl hastalarının evlenebilmesi için i) diğer eşin, evlenmek istediği eşteki hastalığı bilmesi ve buna açıkça veya yazılı olarak rıza göstermesi, ii) hastalığın eşe veya altsoya bulaşma tehlikesinin bulunmaması ve iii) akıl hastası taraf açısından evliliğin hastalığı hafifletme veya iyileştirme gibi bir menfaatin bulunması şartları aranır. Ancak bu şartların bulunması hâlinde dahi akıl hastasının evlenebilmesi hâkimin iznine bağlı olup izinden sonra evlenme işlemlerinin yasal temsilci tarafından yapılması gerekir. Hâkim konuya ilişkin özellikle son iki şart açısından uzmandan görüş alarak karar verir (md. 43).

Suriye hukukuna göre hısımlık evlenme engelidir. Suriye Kişisel Hâl Kanunu md. 57 ve 58'e göre, altsoy, üstsoy, anne-babadan birinin veya her ikisinin altsoyu, büyükanne ve büyükbabanın birinci dereceden altsoyu, üstsoy ve altsoyun eşleri, eşin üstsoyu ve altsoyu, evlilik dışı ilişkiden veya geçersiz evlilikten meydana gelen altsoy. Bunların yanı sıra Suriye hukukuna göre emzirme yoluyla oluşan süt kardeşliği de evlilik engelidir (md. 59). Bunlar kesin evlenme engeli olarak düzenlenmektedir. Bununla birlikte geçici evlenme engelleri de bulunmaktadır: Kadının iddeti (bekleme süresi)³⁸, Müslüman bir kadının gayrimüslim bir erkekle evlenmesi, Müslüman bir erkeğin Hıristiyan veya Yahudi olmayan bir gayrimüslimle evlenmesi, karşı taraf gayrimüslim olsa bile İslam'dan irtidat eden bir kişinin evliliği.

Suriye hukukuna göre evliliğin geçerlilik şartlarından bir diğeri de denkliktir. Buna göre eşlerin birbirine denk olmaması hâlinde evliliğin feshi mümkündür. Buradaki denklik, kanuna aykırı olmamak şartıyla o bölgenin gelenek ve göreneklerine göre tespit edilir (md. 54).

3. Uygulanacak Hukuk

Evlenme ehliyeti ve şartları, evlenme anında eşlerden her birinin kendi millî hukukuna tabidir. Evlenme ehliyetine ilişkin meselelerde millî hukuka tabi olunması, ehliyet konusunda kişinin menfaatlerinin önceliğinden kaynaklanmaktadır³⁹. Buna göre her bir eşin evlenme ehliyetine sahip olup olmadığı ve evlenme şartlarının sağlanıp sağlanmadığı, evlenme anındaki millî huku-

³⁸ Van Eijk, 2016, s. 227 vd.

³⁹ Doğan, 2021, s. 286; Can/Tuna, s. 383; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 266.

kuna göre tespit edilir⁴⁰. Evlenme sonucu eşlerden birinin vatandaşlığının değişmesi durumunda dahi dikkate alınacak hukuk, kişinin evlenme anındaki millî hukukudur⁴¹. Bu çerçevede Suriyeli bir kişi, evlendiği kişinin vatandaşlığı fark etmeksizin Suriye Medeni Kanunu hükümlerine tabi olur ve bu kişi bakımından evlenme ehliyeti ve şartları Suriye hukukuna göre tespit edilir⁴².

Kişinin birden fazla ülke vatandaşlığı var ise MÖHUK md. 4/1-b uygulama bulur. Buna göre vatandaşlıklarından birisi Türk vatandaşlığı ise bu vatandaşlık esas alınır. Eğer kişinin sahip olduğu vatandaşlıklardan birisi Türk vatandaşlığı değilse, bu durumda daha sıkı ilişkide olduğu vatandaşlık dikkate alınarak⁴³ evlenme ehliyeti ve şartlarını sağlayıp sağlamadığı değerlendirilir.

Kural olarak her eşin evlenme ehliyeti ve şartları kendi millî hukukuna tabidir. Dolayısıyla kişinin millî hukukunun Türk hukukundan farklı düzenlemeleri içermesi mümkündür ve bu durumda dahi ilgilinin millî hukukunun uygulanması gerekir⁴⁴. Bununla birlikte doktrinde bir görüş, bazı evlenme engellerinin iki taraflı evlenme engeli olduğunu savunmaktadır. Buna göre sadece bir tarafta bulunsa bile onun evlenmesini yasaklayan bir evlenme engeli iki taraflı evlenme engeli olarak karşımıza çıkar⁴⁵. Söz gelimi yakın hısımlık, mevcut evlilik, akıl hastalığı veya eşlerin aynı cinsten olması gibi durumlarda eşlerden biri için geçerli olan evlenme engelini, diğer eşin millî hukukunda böyle bir engel bulunmasa da diğer eşe de uygulanacağı ifade edilmektedir⁴⁶. Ancak bizim de katıldığımız doktrindeki diğer görüş, kişilerin hiç aşına olmadıkları bir ülkenin hukukunda yer alan evlenme engellerine veya ehliyet

⁴⁰ Tekinalp, s. 132; Güngör, s. 141; Özel/Erkan/Pürselim, s. 249; Can, s. 429; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 16; Ekşi, 2021, s. 90; Gençcan, s. 222; Doğan, 2010, s. 25; Ulusu Karataş, s. 42; Ruhi, s. 57

⁴¹ Çelikel/Erdem, s. 232; Gençcan, s. 228-229; Can/Tuna, s. 383; Özgür, 2020, s. 168.

⁴² Ekşi, 2022, s. 36; Özel/Erkan/Pürselim, s. 251. Geçici koruma statüsünde olanların MÖHUK md. 4/1-a kapsamında mültecilere uygulanan hukukun uygulanması ve dolayısıyla millî hukukun uygulanmaması kabulünde dahi, Türkiye'ye gelen evli Suriyelilerin evliliklerinin geçerliliği Suriye hukukuna göre değerlendirilmelidir. Bkz. Gençcan, s. 226; Ulusu Karataş, s. 52. Örnek karar için bkz. Y. 2. HD, T. 08.02.2010, E. 2009/19552, K. 2010/2037 (Lale, s. 28).

⁴³ Detay için bkz. Güngör, s. 141; Özel/Erkan/Pürselim, s. 102-103; Can, s. 357; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 6-7; Ekşi, 2021, s. 98; Gençcan, s. 123; İrge Erdoğan, s. 401. Örnek karar için bkz. Y. 2. HD, T. 05.04.2004, E. 2004/3276, K. 2004/4252 (Ruhi, s. 27).

⁴⁴ Doğan, 2021, s. 286; Ekşi, 2022, s. 36.

⁴⁵ Çelikel/Erdem, s. 234; Nomer, s. 245.

⁴⁶ Nomer, s. 245; Çelikel/Erdem, s. 233; Can, s. 428; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 19; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 53.

kurallarına riayet etmesini beklemenin kanunun ruhuna uygun olmadığını belirtmektedir⁴⁷. Gerçekten de evlenme ehliyetine ve şartlarına eşlerin millî hukukunun uygulanması, onların aşına olduğu bir hukuk sistemi çerçevesinde evlilik kurmalarını amaçlamaktadır. Bu amacın aşılarak bir eşin millî hukukunun öngördüğü evlenme engellerini “iki taraflı” kabul ederek genişletmek doğru değildir⁴⁸. Zira bir eşin millî hukukunda yer alan kuralı yorum yoluyla genişletip diğer eşe uygulamak şeklinde yasaların vermediği gücü elde etmektenense kamu düzeni denetlemesi yapmak yeterli ve amaca uygundur⁴⁹. Bu kapsamda çalışmamızda Suriye hukuku ile Türk hukukundaki evlenme engelleri “tek taraflı” veya “iki taraflı” olarak tasnif edilmeden Türk kamu düzenine uygun olup olmamasına göre incelenecektir.

B. Evlenmenin Şekli Yönünden Uygulanacak Hukukun Tespiti

Kanun’da evlenmenin şekline, evlenmenin yapıldığı yer hukukunun uygulanacağı düzenlenmiştir (MÖHUK, md.13/2). Bu çerçevede Türkiye’de yapılan evliliklerin, evlenen kişilerin vatandaşlıklarına bakılmaksızın Türk hukukunda öngörülen şekle göre yapılması zorunludur⁵⁰. Bununla birlikte Türkiye dışında gerçekleştirilen evlilikler, evlenme şekli Türk hukukundan farklı olsa dahi Türkiye’de şekil açısından geçerli kabul edilmelidir⁵¹. Bir diğer ifadeyle evlenmenin şekline uygulanacak hukuk açısından tarafların vatandaşlıkları önem arz etmemektedir. Taraflardan birinin Türk olması veya her

⁴⁷ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 155; Özel/Erkan/Pürselim, s. 251; Özgür, 2020, s. 136.

⁴⁸ Doktrinde “iki taraflı evlenme engeli” düşüncesi kabul edilmese bile bazı evlenme engellerinin kamu düzenine aykırılık dolayısıyla uygulama bulacağı belirtilmektedir. Söz gelimi akıl hastalığı veya üst/alt kan veya kayın hısımlığı gibi bir evlenme engelini kamu düzenine aykırılığı dolayısıyla her iki eş için de uygulanmasının mümkün olduğuna ilişkin bkz. Özgür, 2020, s. 158; Gençcan, s. 245; Özel/Erkan/Pürselim, s. 122; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 155; Doğan, 2010, s. 27. *Ersen Perçin*’e göre ise akıl hastalığının evlenme engeli olması, ilgili hükmün doğrudan uygulanan kural niteliğini taşıması dolayısıyladır. Bkz. s. 199. *Tanrıbilir*, bulaşıcı hastalığa ilişkin evlenme engeli hükmünün, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çerçevesinde “doğrudan uygulanan kural niteliğinde” olduğunu ve bu sebeple Türkiye’de evlenen herkes için uygulama bulacağını ifade etmektedir: Tanrıbilir, s. 460. Benzer bir değerlendirme için bkz. Akıncı/Demir Gökyayla, s. 11; Ekşi, Covid-19, s. 96.

⁴⁹ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 155.

⁵⁰ Ekşi, 2022, s. 38; Doğan, 2021, s. 290; Can/Tuna, s. 384; Özgür, 2020, s. 52; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 333; Ekşi, 2021, s. 102; Gençcan, s. 277.

⁵¹ Gençcan, s. 278; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 20; Can, s. 430; Özel/Erkan/Pürselim, s. 191; Doğan, 2021, s. 290; Küpe, s. 195; Özgür, 2020, s. 46. Örnek karar için bkz. Y. 2. HD, T. 24.1.2013, E. 2012/13194, K. 2013/1781 (www.lexpera.com.tr).

ikisinin de yabancı olması bir farklılık yaratmaz⁵². Benzer şekilde iki Türk vatandaşının yabancı bir ülkede, söz gelimi Suriye’de evlenmesi durumunda, evliliğin şekline Suriye hukuku uygulanır⁵³ ve Suriye hukukuna göre yapılan evlenme merasiminin dini nikâh şeklinde olması, geçerlilik açısından önem arz etmez⁵⁴.

Evlenmenin şekline uygulanacak hukukun tespitinde dikkate alınacak olan an, evliliğin yapıldığı tarihtir. Bir diğer ifadeyle evlenmenin yabancı unsur içerip içermediği, yabancı unsur içermesi hâlinde evlenmenin şekline ilişkin hangi hukukun uygulanacağını tespiti, evlenme anındaki unsurlar çerçevesinde yapılır. Bu sebeple evlenme esnasında yabancı olan tarafların sonra Türk vatandaşı olmaları ihtimalinde dahi, şekle uygulanacak hukuku tespit açısından evlenme anı esas alınır⁵⁵.

Evliliğin şekline ilişkin en çok karşılaşılan problem, dini nikâh olarak ifade edilen ve dini bir otoritenin (imam, müftü, rahip vs) huzurunda gerçekleştirilen evlenmenin geçerliliği meselesidir. Özellikle Türkiye’de yaşayan Suriye vatandaşları veya Suriye vatandaşları ile Türk vatandaşları arasında, Türk hukukunda öngörülen şekil şartları sağlanmaksızın dini nikâh ile evlilik gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu sebeple hem Türk hukuku hem de Suriye hukukunda evlenmenin şekli konusunu incelemek gerekir. Benzer şekilde MÖHUK md. 13/2’nin bir istisnası kabul edilen konsolosluk evlendirmeleri de aşağıda ayrı başlık altında ele alınmaktadır.

1. Türk Hukukuna Göre Evlenmeye Uygulanacak Şekil Şartları

Pek çok ülke hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da evlenme işlemine ilişkin özel şekil şartları öngörülmüştür⁵⁶. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun (“TMK”) 142. maddesine göre, “*evlendirme memuru, evlene-*

⁵² Her iki yabancıların aynı devlet vatandaşlığına sahip olmaları hâlinde, kendi ülkeleri açısından geçerli bir evlilik sonucu doğabilmesi için millî hukuklarının başka bir ülkede yapılan evlenmeyi geçerli kabul etmesi gerektiğine ilişkin bkz. Can/Tuna, s. 385.

⁵³ Ekşi, 2022, s. 39; Can/Tuna, s. 386; Özel/Erkan/Pürselim, s. 258; Ekşi, 2021, s. 104.

⁵⁴ Doğan, 2010, s. 36. Örnek karar için bkz. Y. 2. HD, T. 24.1.2013, E. 2012/13194, K. 2013/1781 (www.lexpera.com.tr). Tam bu noktada ifade etmek gerekir ki Türkiye’nin taraf olduğu 1967 tarihli “Yabancı Memleketlerde Yapılan Evlenme Merasiminin Kolaylaştırılmasına Dair Sözleşme”ye Suriye Arap Cumhuriyeti taraf olmadığı için bu bahis altında sözleşme detaylı incelenmemektedir. Sözleşme metni için bkz. (<https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/milletlerarasi/No7.pdf>, Erişim Tarihi: 22.01.2025).

⁵⁵ Özgür, 2020, s. 45 vd.; Ekşi, 2016, s. 972.

⁵⁶ Doğan, 2021, s. 290; Özgür, 2020, s. 64.

ceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur.” Buna göre evlenme için Türk hukukunda evlendirme memuru önünde karşılıklı olumlu beyanlarda bulunulmasının bir şekil şartı olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu şekil şartı Türk hukuku açısından bir kurucu unsur teşkil ettiğinden, şekil şartına uyulmadan gerçekleştirilen evlilik yok hükmündedir⁵⁷. Buna paralel olarak Türk hukukunda evlenme başvurusu vekâleten yapılabilmeyle birlikte evlenme kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için vekâleten yapılamaz, taraflar evlenme işlemi esnasında evlendirme memurunun önünde bulunmak zorundadır⁵⁸.

Evlenmenin şekline ilişkin Evlendirme Yönetmeliği'nde⁵⁹ 2017 yılında yapılan değişiklikle birlikte belediyelere bağlı evlendirme dairelerinin yanı sıra il ve ilçe müftülükleri de evlendirme işlemi konusunda yetkili kılınmıştır⁶⁰. Bu düzenleme ile Türkiye'de dini nikâhın geçerli kabul edilip edilemeyeceği yönünde tartışmalar çıkmış olsa bile bu tartışmanın hukuki bir zeminden uzak olduğu izahtan varestedir⁶¹. Zira TMK'da evlenme için öngörülen şekil şartları hâlâ geçerli olup, söz konusu düzenlemeyle birlikte salt evlilik başvurusunun ve işleminin yapılacağı yeni bir merci tayin edilmiştir. Doğal olarak Türkiye'de herhangi bir imam huzurunda kısılan dini nikâh TMK hükümleri çerçevesinde meşruiyet kazanabilmiş değildir.

2. Suriye Medeni Hukukuna Göre Evlenmeye İlişkin Şekil Şartları

Türkiye'de gerçekleştirilecek evliliklerde şekil şartları açısından Türk hukukunun uygulama bulması zorunludur. Tarafların vatandaşlıkları bu anlamda bir önem arz etmemektedir. Bununla birlikte Suriye'de evlenip daha sonra Türkiye'de yaşamaya başlayan veya mutat olarak Türkiye'de yaşadığı halde herhangi bir ziyaret vesilesiyle Suriye'ye gidip orada evlenen Türk veya Suriye vatandaşlarının evliliklerinin Türkiye'deki akıbetinin değerlendirilmesi gerekir⁶².

⁵⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 71; Kılıçoğlu, s. 60.

⁵⁸ Erdem, s. 63; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 68-69; Gençcan, s. 284; Özgür, 2020, s. 64-65.

⁵⁹ RG, T. 07.11.1985, S. 18921.

⁶⁰ Özgür, 2020, s. 66.

⁶¹ Basına yansıyan tartışmalara örnek olarak bkz. Müftü Nikahı Yönetmeliği Resmi Gazete'de Yayınlandı, (<https://www.evrensel.net/haber/339528/muftu-nikahi-yonetmeliği-resmi-gazete-yayinlandi>, Erişim Tarihi: 20.01.2025).

⁶² Bölge Adliye Mahkemesi'nin önüne gelen istinafa konu bir uyuşmazlıkta Suriye vatandaşı

Suriye Medeni Kanunu'na göre evlenmenin geçerliliğine ilişkin herhangi bir şekil şartı yoktur⁶³. Taraflar, ön bir başvuru yapmaksızın kendi aralarında veya bir tören ile evlenebilirler. Çoğunlukla taraflarca düzenlenen bu törenlerde dini nikâh ile evlilik gerçekleştirilir. Bununla birlikte taraflar arasındaki evliliğin hukuken sonuç doğurabilmesi için evliliğin şeriat mahkemesi nezdinde tescili zorunludur⁶⁴. Bir diğer ifadeyle taraflar arasında herhangi bir resmî işlem yapılmaksızın gerçekleştirilen evlilik geçerli bir evlilik olmakla birlikte hukuken sonuç doğurabilmesi evliliğin tesciline veya evlilik içinde bir çocuğun doğmuş olmasına bağlıdır⁶⁵. Taraflar evlenme töreninden önce veya sonra, gerekli belgeleri şeriat mahkemesine teslim ederek evlilik tescil başvurusunda bulunabilirler⁶⁶. Mahkeme tarafından gerekli belgeler onaylanarak Suriye İçişleri Bakanlığı'na bağlı Nüfus Müdürlüğü'ne gönderilir ve böylece tarafların evlilik cüzdanları hazırlanır, ayrıca medeni durumları güncellenir⁶⁷.

Görüldüğü üzere Suriye Medeni Kanunu'nda öngörülen evlenme şekli, Türk hukukunda mevcut olan ve keskin şekil şartları bulunan bir işlem olmaktan ziyade daha çok evraklar üzerinden ve çoğu zaman vekâlet yoluyla bile halledilebilecek bir prosedür şeklindedir. Her iki ülke hukuku arasında bariz farklılıklar olmakla birlikte; somut uyuşmazlıkta salt ilgili ülke hukukunun farklılığı gerekçe gösterilerek uygulamadan imtina edilmesi mümkün değildir⁶⁸. Örneğin evlenme Suriye Arap Cumhuriyeti sınırları içerisinde veya aşağıda inceleneceği üzere Suriye konsoloslukunda gerçekleşmiş olduğu için Suriye hukukunun uygulanması gereken bir durumda tescil prosedürünün tamamlanmış olması yeterli olacaktır⁶⁹. Ayrıca bir evlendirme memuru önün-

olan iki kişinin Suriye'de yaptıkları evliliğin “dini nikâh” olarak değerlendirilerek davanın reddine yönelik tesis edilen ilk derece mahkemesi kararı, MÖHUK hükümleri ve ilgili ülke hukukunun resen uygulanması zorunluluğu dolayısıyla bozulmuştur. Bkz. Kayseri BAM 2. HD, T. 22.6.2022, E. 2022/1288, K. 2022/1244 (www.lexpera.com.tr).

⁶³ 84/1949 sayılı Suriye Medeni Kanunu'nun Arapça metni için bkz. (https://houmsilaw.com/img/uploads1/law_225.pdf, Erişim Tarihi: 06.05.2025). Suriye özel hukuk mevzuatına ilişkin detaylı bilgi için bkz. (<https://www.syria.law/index.php/nature-syrias-civil-code/>, Erişim Tarihi: 06.05.2025).

⁶⁴ Report Syria, s. 9. Ayrıca bkz. (<https://www.syrianationality.org/index.php?id=20>, Erişim Tarihi: 06.05.2024).

⁶⁵ Berger, s. 119; Anderson, s. 38.

⁶⁶ Report Syria, s. 9.

⁶⁷ Report Syria, s. 10.

⁶⁸ Tanrıbilir, s. 459.

⁶⁹ Ekşi, 2022, s. 39.

de tarafların açık ve sözlü irade beyanlarının varlığı aranmayacaktır. Benzer şekilde Suriye Medeni Kanunu çerçevesinde evlenmenin başlangıcı olarak evlenmenin tescilli esnasında taraflarca beyan edilen tarihin esas alınması gerekecektir.

3. Konsolosluk Evlenmeleri

MÖHUK md. 13/2 kapsamında temel kural, evlenmenin şekline evliliğin yapıldığı ülke hukukunun uygulanması yönünde olmakla birlikte bu kuralın en önemli istisnası konsolosluklarda yapılan evliliklerdir⁷⁰. Bir diğer ifadeyle bir ülkede yer alan başka bir ülkeye ait konsoloslukta gerçekleştirilen evlenmenin şeklinin, konsolosluğun bulunduğu ülkede uygulanan şekil kurallarından farklı olması mümkündür. Bunun için konsolosluk açısından çifte yetkilendirme aranır. Buna göre Türkiye’de yapılan konsolosluk evliliklerinin geçerliliği, ilgili ülkenin, dışarıdaki konsolosluklarına evlendirme yetkisi tanımış olmasına ve konsolosluğa tanınan bu yetkinin konsolosluğun bulunduğu ülke tarafından kabul edilmesine bağlıdır⁷¹.

Evlendirme Yönetmeliği’nin 12. maddesine göre; *“aynı devlet vatandaşı olan iki yabancı kendi millî kanunları yetki vermiş olduğu takdirde, o devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde evlenme yapabilecekleri gibi yetkili Türk makamları önünde de evlenebilirler.”* Anılan hükme göre Türkiye’de evlendirme yetkisi verilen bir konsolosluk, kural olarak her iki tarafın da kendi vatandaşı olduğu evlendirmeleri yapma yetkisine sahiptir⁷². Konsolosluğun, kendi vatandaşı olmayan kişiler arasında yaptığı evlendirmeler ise geçerli kabul edilmez⁷³. Bu kapsamda Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından kendi kon-

⁷⁰ Ekşi, 2016, s. 969; Can/Tuna, s. 386; Can, s. 434; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 336; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 21; Özgür, 2020, s. 45. MÖHUK md. 13/2’de konsolosluk evliliklerine ilişkin istisna belirtilmemiş olsa da MÖHUK md. 1/2’deki milletlerarası sözleşmeleri saklı tutan düzenleme yeterli olduğuna ilişkin bkz. Özgür, 2020, s. 98; Akgün, s. 112.

⁷¹ Güngör, s. 120; Tekinalp, s. 146; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 336; Özel/Erkan/Pürselim, s. 255; Ekşi, 2016, s. 974; Can/Tuna, s. 387; Can, s. 435; Küpe, s. 219; Gençcan, s. 288; Acun Mektepeç/Yener Keskin, s. 55; Çelikel/Erdem, s. 235; Akgün, s. 118.

⁷² İstisnai olarak liberal sistemin kabul edildiği durumlarda konsolosluk, sadece taraflardan birinin kendi vatandaşı olması şartıyla evlendirme yetkisine sahip olabilir. Ülkemizde İtalya ve Bulgaristan konsolosluklarının evlendirme yetkisi açısından liberal sistem belirlenmiştir. Bkz. Akgün, s. 127.

⁷³ Akgün, s. 120; Küpe, s. 226; Can, s. 435; Özgür, 2020, s. 51. Taraflardan birinin birden fazla vatandaşlığı varsa bu durumda konsolosluğun evlendirme işleminden imtina etmesi gerekir, zira Suriye Arap Cumhuriyeti açısından o evlilik geçerli olarak kurulsa da evlenen kişinin diğer vatandaşlığı açısından geçersiz olabilir. Söz gelimi hem Türk hem de Suriye vatandaşlığı olan bir erkeğin, sadece Suriye vatandaşlığı olan bir kadınla Türkiye’deki Suriye konsoloslu-

solosluklarına verilen yetki ve Türkiye ile Suriye Arap Cumhuriyeti arasında imzalanan Konsolosluk Sözleşmesi⁷⁴ çerçevesinde; evlenecek her iki tarafın da Suriye vatandaşlığına sahip olması şartıyla Türkiye'deki Suriye konsolosluklarında yapılan evlilikler geçerlidir⁷⁵. Bu şekildeki konsolosluk evlendirmelerinde, Suriye hukukunda öngörülen şekil şartları uygulanır⁷⁶.

Konsolosluk evlenmelerinde ilgili ülkenin hukuku uygulama bulacağından dolayı Türk hukukuna göre geçerli olmayacak bir evliliğin gerçekleştirilebilmesi mümkündür. Söz gelimi birden fazla kadınla evliliğin Suriye hukukuna göre mümkün olması dolayısıyla Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı bir erkeğin ikinci bir kadınla evliliği Suriye konsolosluklarında gerçekleştirilebilir⁷⁷. Bu durumda şeklen evlilik geçerli bir şekilde kurulmuş kabul edilebilecek olsa da Türk mahkemeleri önüne gelen uyuşmazlıkta geçerli bir evlilik olup olmadığı evliliğin maddi şartları itibarıyla ayrıca değerlendirilir⁷⁸. Bu değerlendirme yapılırken dikkate alınacak temel hususlar, aşağıda birden fazla kadınla evlilik başlığı altında ayrıca incelenmektedir.

C. Evlenmenin Genel Hükümlerine Uygulanacak Hukukun Tespiti

Evlilik birliğinin kurulmasıyla birlikte kadın ve erkek arasında evlilik birliğinden doğan mali ve şahsi hak ve yükümlülükler gündeme gelir. Bunlar, evliliğin genel hükümleri olarak isimlendirilir⁷⁹. Söz gelimi karı kocanın kar-

ğında yapacağı evlilik geçerli değildir. Detay için bkz. Küpe, s. 229-230; Akgün, s. 122.

⁷⁴ 05.03.1986 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Konsolosluk Sözleşmesi'nin 36. maddesine göre Suriye konsolosluk memurunun, evlenecek kadın ve erkeğin her ikisinin de Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı olması şartıyla nikâh kıyma yetkisi vardır. Sözleşme metni için bkz. (https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc070/kanuntbmmc070/kanuntbmmc07003312.pdf, Erişim Tarihi: 24.09.2024).

⁷⁵ Ekşi, 2021, s. 106; Can/Tuna, s. 387; Şensöz Malkoç, s. 725; Özel/Erkan/Pürselim, s. 256; Güngör, s. 120; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 22. Suriye konsolosluk tarafından yapılan ve her iki tarafın da Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı olmadığı evlilikler yok hükmündedir. Bkz. Gençcan, s. 255.

⁷⁶ Bkz. Özgür, 2020, s. 103; Küpe, s. 218; Özel/Erkan/Pürselim, s. 191; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 22; Gençcan, s. 288; Doğan, 2016, s. 37; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 54; Akgün, s. 112.

⁷⁷ Bkz. Akgün, s. 123.

⁷⁸ Özgür, 2020, s. 104.

⁷⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 171 vd.; Doğan, s. 297; Özel/Erkan/Pürselim, s. 259; Ekşi, 2021, s. 136.

şıllıklı hak ve sorumlulukları, evliliğin soyadına etkisi⁸⁰, aile konutu, evlilik birliğinin giderlerine katılım, evlilik birliğinin temsili gibi hususlar evlenmenin genel hükümleri içerisinde değerlendirilir⁸¹.

MÖHUK md. 13/3 gereğince, evlenmenin genel hükümlerine uygulanacak hukuk için basamaklı bir sistem öngörülmüştür. Buna göre öncelikle eşlerin müşterek milli hukuku uygulama bulur. Ancak tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları hâlinde müşterek mutad mesken hukuku uygulanır, tarafların müşterek mutad meskenleri de bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır. Evlilik her iki tarafı da etkileyen bir konu olduğu için MÖHUK, tarafların ortak menfaatini gözeterek müşterek bağlama noktalarını esas almıştır⁸².

Evliliğin genel hükümlerine ilişkin bağlama noktalarının dikkate alınacağı an, MÖHUK md. 3 gereğince dava tarihidir. Dolayısıyla evlenme anında tarafların farklı vatandaşlıklarının olması veya farklı mutad meskenlerinin bulunmasına rağmen dava tarihinde ortak bir vatandaşlıkları veya mutad meskenleri varsa, bu müşterek bağlama noktası esas alınır⁸³.

Her ne kadar evliliğin genel hükümlerine ilişkin bağlama kuralları MÖHUK md. 13'te belirlenmiş ise de bazı istisnai konularda bu kurallar uygulama bulmaz. Söz gelimi evlilik birliği içerisindeki nafaka yükümlülüğünden

⁸⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında; "5718 Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 'Evlilik ve genel hükümleri' kenar başlığını taşıyan 13. maddesinin üçüncü fıkrasında; 'Evliliğin genel hükümleri, eşlerin müşterek milli hukukuna tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları hâlinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır' hükmü yer almaktadır. Anılan Kanunun 2. maddesinde de hâkimin, Türk Kanunlar İhtilafı Kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku re'sen uygulaması öngörülmüştür. Dava, davacının evlenme nedeniyle taşımakta olduğu kocasına ait soyadının değiştirilmesine ilişkindir. Mahkemece yukarıda değinilen hükümler göz önünde bulundurularak, öncelikle evlenmenin genel hükümlerine göre uygulanacak hukukun belirlenmesi ve buna göre bir karar verilmesi gerekirken, bu hususa uyulmaksızın verilen karar usul ve yasaya aykırı bulunmuştur" şeklinde içtihat etmiştir. Bkz. Y. 2. HD, T. 12.05.2009, E. 2008/3618, K. 2009/9413 (www.lexpera.com.tr).

⁸¹ Özel/Erkan/Pürselim, s. 260; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 161; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 340; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 56. Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta davalı eşin tasarruf yetkisinin sınırlandırılması, evliliğin temsiline ve bu çerçevede evliliğin genel hükümlerine ilişkin olduğundan MÖHUK md. 13 kapsamında müşterek mutad mesken hukukunun uygulanması gerektiğine ilişkin bkz. Y. 2. HD, T. 08.03.2011, E. 2010/2561, K. 2011/4027 (Lale, s. 60).

⁸² Akıncı/Demir Gökyayla, s. 25; Güngör, s. 144; Can/Tuna, s. 389; Doğan, s. 298; Can, s. 437.

⁸³ Gençcan, s. 293; Doğan, s. 299; Can/Tuna, s. 390; Can, s. 437; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 26.

kaynaklanan uyuşmazlıklarda nafaka alacaklısının mutat mesken hukuku uygulanır⁸⁴. Yine evliliğin genel hükümleri, eşler arasındaki mal rejimi meselesini kapsamakla birlikte mal rejimleri konusunun önem arz etmesi dolayısıyla MÖHUK, eşler arasındaki mal rejimi konusunda ayrı bir düzenleme getirmiştir⁸⁵. Kanun'un 15. maddesine göre; “*Evlilik malları hakkında eşler evlenme anındaki mutat mesken veya millî hukuklarından birini açık olarak seçebilirler; böyle bir seçimin yapılmamış olması hâlinde evlilik malları hakkında eşlerin evlenme anındaki müşterek millî hukuku, bulunmaması hâlinde evlenme anındaki müşterek mutat mesken hukuku, bunun da bulunmaması hâlinde Türk hukuku uygulanır.*” Düzenlemeye göre öncelikle tarafların hukuk seçme imkânları bulunmaktadır. Tarafların hukuk seçmemiş olmaları hâlinde ise eşlerin evlenme anındaki müşterek millî hukukları, yoksa müşterek mutat mesken hukuku, bu da yoksa Türk hukuku uygulama bulur⁸⁶.

III. AİLE HUKUKUNA İLİŞKİN KANUNLAR İHTİLAFI HÜKÜMLERİNDE ATIF DEĞERLENDİRMESİ VE SURIYE HUKUKU

Atıf, hâkimin tabi olduğu kanunlar ihtilafı hükümleri gereğince yabancı unsurlu uyuşmazlığa uygulanacak hukuk tespit edildikten sonra bu yabancı hukukun salt maddi hukuk kurallarını mı yoksa aynı zamanda kanunlar ihtilafı kurallarını da mı kapsayacağı sorusuna ilişkindir⁸⁷. Eğer uygulanacak yabancı hukukun kanunlar ihtilafı hükümlerinin de uygulanması kabul edilirse, öncelikle uygulanacak yabancı hukukun kanunlar ihtilafı hükümleri incelenir ve bu yabancı kanunun başka bir ülke hukukuna atıf yapıp yapmadığı tespit edilir⁸⁸. Eğer söz konusu yabancı hukuk uyuşmazlıkla ilgili kendisini yetkili görüyorsa bir sıkıntı çıkmaz. Ancak yabancı hukukun kanunlar ihtilafı hükümleri, uyuşmazlığın başka bir ülke hukukuna (devam eden atıf) veya hâkimin bulunduğu ülke hukukuna (iade atıf) tabi olduğu hükmünü içeriyorsa bu durumda atıf sorunu karşımıza çıkar⁸⁹. MÖHUK, sadece aile hukuku ve

⁸⁴ Doğan, s. 300.

⁸⁵ Akıncı/Demir Gökyayla, s. 25; Güngör, s. 143; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 163.

⁸⁶ Doğan, s. 302; Ruhi, s. 65.

⁸⁷ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 62; Can/Tuna, s. 127; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 3; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 25.

⁸⁸ Tanrıbilir, s. 458.

⁸⁹ Çelikel/Erdem, s. 125; Gençcan, s. 176; Can, s. 220; Ersen Perçin, s. 190; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 63; Özel/Erkan/Pürselim, s. 109; Güngör, s. 88; Ruhi, s. 19; Tekinalp, s. 37.

şahsın hukukuna ilişkin kanunlar ihtilafı hükümleri açısından atfî kabul etmektedir (md. 2/3). Buna göre aile hukukuna veya şahsın hukukuna ilişkin bir uyuşmazlıkta MÖHUK'un sevk ettiği hukuk, söz konusu hukuk dışında başka bir hukuka sevk ediyorsa bu durumda o hukukun maddi hukuk kurallarının uygulama bulması gerekir⁹⁰. Atfî kuralı emredici karakter arz ettiğinden hâkim, kişi ve aile hukukuna ilişkin yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda atfî re'sen dikkate almak zorundadır⁹¹.

Bu husus, Suriye hukuku açısından değerlendirilmelidir. Zira aile hukukunun bir parçası olan evlenmeye ilişkin özellikle tarafların millî hukuklarının uygulandığı durumlar vardır. Bu durumda Türkiye'de yaşayan Suriye vatandaşları için de Suriye hukukunun uygulanması gerekir. Ancak burada karşımıza, Suriye hukukundaki kanunlar ihtilafı hükümleri çıkmaktadır. Suriye kanunlar ihtilafı kurallarına göre evlenmeye ilişkin yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda her iki tarafın da yabancı olması hâlinde, kural olarak müşterek millî hukukları; tarafların farklı vatandaşlıklarının olması hâlinde ise kocanın millî hukuku uygulama bulur⁹². Taraflardan birinin Suriye vatandaşı⁹³ veya her iki tarafın da farklı Müslüman ülke vatandaşları olmaları hâlinde Suriye Medeni Hukuku uygulama bulmaktadır⁹⁴.

Anılan hususlar çerçevesinde nihai bir değerlendirme yapmak gerekirse; MÖHUK'un ilgili hükümleri gereğince Suriye hukukunun uygulanması gerektiği durumlarda, atfî kuralı gereğince Suriye hukukunun incelenmesi gerekir. Suriye hukukuna göre; aile hukuku meselelerine ilişkin uyuşmazlıklarda taraflardan her ikisinin de Suriye vatandaşı olduğu durumlarda Suriye hukukunun uygulanacağına duraksama yoktur. Eşlerden en az birinin Suriye vatandaşı olması durumunda, diğer eşin Türk veya üçüncü bir ülke vatandaşı olması fark etmeksizin Suriye hukuku uygulama bulur. Yine her iki tarafın da İslam dinine mensup olmaları durumunda Suriye hukuku uygulanır. O halde Suriye hukukunun başka bir hukuka atıfta bulunmadığı ve MÖHUK atfıyla

⁹⁰ Akıncı/Demir Gökyayla, s. 4; Gençcan, s. 140; Özel/Erkan/Pürselim, s. 113; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 239; Can/Tuna, s. 205; Ersen Perçin, s. 189; Güngör, s. 91; Ruhi, s. 19. Ancak evliliğin şekli MÖHUK md. 2/3 çerçevesinde atfa konu bir işlem olarak değerlendirilemez. Bkz. Özel/Erkan/Pürselim, s. 192; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 26. Aksi yönde görüş için bkz. Özgür, 2020, s. 62.

⁹¹ Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 239; Gençcan, s. 177; Özgür, 2020, s. 61.

⁹² Berger, s. 126.

⁹³ Report Syria, s. 8.

⁹⁴ Berger, s. 126.

Suriye hukukunun uygulanacağı durumlarda Suriye hukukunun maddi hukuk kurallarının bilinmesi gerektiği açıktır. Bir diğer ifadeyle MÖHUK'un Suriye hukukuna atf yaptığı hususlara ilişkin yukarıdaki şartların sağlanmış olması koşuluyla Suriye Medeni Kanunu hükümlerinin uygulama bulması gerekir.

IV. SURIYE MEDENİ KANUNU'NUN MADDİ VE ŞEKLİ HÜKÜMLERİNİN UYGULANMASI DURUMUNDA KARŞILAŞILAN TEMEL HUSUSLAR

Yukarıda işaret edildiği üzere yabancı unsurlu evliliklerde hangi hukuk uygulanacağı, uyumsuzluk konusuna bağlı olarak değişmektedir. Evlenmenin şekline ilişkin hususlarda kural olarak evlenmenin yapıldığı yer hukuku dikkate alınırken evlenme ehliyeti ve şartları açısından millî hukukun önem arz ettiği görülmektedir. Özellikle her iki eşin aynı ülke vatandaşlığına sahip olması hâlinde evliliğin genel hükümleri için de müşterek millî hukuk uygulama bulmaktadır. Bu temel kaideler çerçevesinde belirtmek gerekir ki, üç milyona yakın Suriye vatandaşını misafir eden ülkemizde, Suriye vatandaşlarının evlilik ilişkilerinden doğan pek çok problemin Türk mahkemelerinde çözüme kavuşturulması gerekebilir. Bazı durumlarda ise MÖHUK md. 13'teki atf gereğince Suriye medeni hukukunun Türk mahkemelerinde uygulanması söz konusu olabilir.

Suriye medeni hukuku, İslam hukukunun etkisinin yoğun olarak görüldüğü bir hukuk sistemidir. Bu çerçevede dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan birisi, Suriye'deki dini grupların farklı hükümlere tabi olmasıdır. Kural olarak Suriye'de tüm vatandaşlar Kanun önünde eşit olup İslam Hukuku çerçevesinde hazırlanan aynı Medeni Kanun hükümlerine tabidir⁹⁵. Bir diğer ifadeyle Suriye Medeni Kanunu, Suriye vatandaşı herkes için uygulama bulmakla birlikte azınlık olan Hıristiyan, Yahudi ve Dürzi gruplar için Kanun'da farklı hükümler/istisnalar bulunmaktadır⁹⁶. Bu sebeple Suriye vatandaşının dâhil olduğu bir evlenme veya aile hukuku ilişkisi dolayısıyla Suriye aile hukukunun uygulanması gereken durumlarda, ilgili şahsın dini tercihi önem arz etmektedir.

Bu çalışma kapsamında 1949 tarihli 84 sayılı Suriye Medeni Kanunu

⁹⁵ Berger, s. 118.

⁹⁶ Van Eijk, 2016, s. 46; Maktabi, s. 561; Report Syria, s. 7; Özgür, 2020, s. 109. Suriye aile hukukunun çoğulcu yapısına ve görevli mahkemelere ilişkin detaylı bilgi için bkz. Van Eijk, 2014, s. 73-82.

ile 1953 tarihli 59 sayılı Suriye Kişisel Hâl Kanunu⁹⁷ incelenerek evlenmenin şekli şartları ile evlenme ehliyeti gibi evlenmenin maddi şartları ele alınmaktadır. Çalışmanın sınırlarını aşmamak için Suriye hukukundaki her bir düzenleme teker teker incelenmemekte, onun yerine Türk hukukundan farklılaşan ve MÖHUK md. 5 kapsamında kamu düzeni değerlendirmesini gerektiren hükümler tartışılmaktadır. Bu sebeple aşağıda öncelikle Türk kamu düzenine aykırılık değerlendirmesinin şartları ve sınırları incelenmekte, akabinde Suriye hukukunda evlenmenin şekli veya maddi şartları arasında bulunup da Türk mahkemeleri nezdinde uygulanması tartışılabilir olan hususlar irdelenmektedir.

A. Türk Kamu Düzenine Aykırılık Değerlendirmesi

Türk mahkemeleri nezdinde yabancı hukuk kurallarının uygulanmasının bazı sınırları vardır. Bunların başında Türk kamu düzeni gelir. Milletlerarası özel hukuk açısından kamu düzeni özel bir önem taşır, zira bu kavram MÖHUK hükümleri ile Türk mahkemeleri tarafından yabancı hukukun uygulanmasını sınırlayan bir işleve sahiptir⁹⁸. Bir diğer ifadeyle kamu düzeni, Türk mahkemesi tarafından uygulanacak yabancı hukukun sınırlarını çizme işlevi görmektedir⁹⁹. MÖHUK md. 5'e göre, “*yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hâllerde, Türk hukuku uygulanır.*” O halde yabancı hukuktaki bir hükmün Türk kamu düzenine aykırı olması durumunda bu hükmün uygulanması mümkün değildir.

Kamu düzeninin bu önemli işlevine rağmen içeriği sabit değildir, toplumdan topluma, hatta aynı toplumda farklı zamanlarda kamu düzeni anlayışının değişebilmesi mümkündür¹⁰⁰. Bu sebeple yabancı hukuktaki bir kuralın Türk kamu düzenine aykırılığı her somut olay açısından yer ve dönem itibarıyla farklı değerlendirmeleri gerektirebilir. Türk kamu düzenine aykırılık değerlendirilirken uygulanacak hukukun, hâkimin hukuk düzeninin ve anayasanın temel ilke ve değerlerine, toplumun ahlak anlayışına, temel insan hak

⁹⁷ Anderson, s. 34. Suriye Kişisel Hâl Kanunu'nun Arapça metni için bkz, (<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/beirut/14968.pdf>, Erişim Tarihi: 06.05.2025).

⁹⁸ Tekinalp, s. 42; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 8; Can/Tuna, s. 297.

⁹⁹ Özgür, 2020, s. 163; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 36.

¹⁰⁰ Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 37; Güngör, s. 110; Gençcan, s. 155; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 260; Özel/Erkan/Pürselim, s. 123; Can/Tuna, s. 299; Özgür, 2020, s. 163.

ve özgürlüklerine aykırılık teşkil etmemesi esas alınır¹⁰¹. Bir diğer ifadeyle yetkili yabancı hukukun ilgili hükmünün, Türk toplumunun ahlak anlayışı ile toplumsal ve kişisel hak ve özgürlükleri koruyan temel anayasal prensiplere “açıkça” aykırı olması hâlinde Türk kamu düzenine aykırılık söz konusu olur¹⁰². Kamu düzeninin menfi/olumsuz etkisi olarak adlandırılan bu durumda, uygulanması hâlinde Türk kamu düzeni açısından tahammül edilemez bir sonuç doğabileceğinden dolayı ilgili yabancı ülke hukuku uygulanmaz¹⁰³. Bunun yerine ortaya çıkan boşluğun öncelikle yetkili hukukla doldurulmaya çalışılması, bunun da mümkün olmaması hâlinde Türk hukukuna göre çözüm getirilmesi gerekir¹⁰⁴. Kamu düzenine aykırılık durumunda Türk hukukunun vazgeçilmez kısmını oluşturan kuralların, engellenen yabancı hukuk hükümleri yerine uygulanması çözümü ise kamu düzeninin müspet/olumlu etkisi olarak isimlendirilmektedir¹⁰⁵.

Kamu düzenine aykırılık değerlendirmesi, özellikle yabancı hukukun

¹⁰¹ Gençcan, s. 158 vd; Can/Tuna, s. 299; Göngör, s. 111; Ruhi, s. 30. Nitekim MÖHUK kapsamındaki kamu düzenine ilişkin Yargıtay’ın 2012/1 sayılı içtihadı birleştirme kararında şu ifadeler yer verilmiştir: “*O halde, iç hukuktaki kamu düzeninin çerçevesi, Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı genel siyasete, Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli ortak prensip ve özel hukuka ait iyiniyet prensibine dayanan kurallara, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplum medeniyet seviyesine, siyasi ve ekonomik rejimine, insan hak ve özgürlüklerine aykırılık şeklinde çizilebilir.*” Bkz. YİBK, T. 10.02.2012, E. 2010/1, K. 2012/1 (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120920-8.htm>, Erişim Tarihi: 22.01.2025).

¹⁰² Ulusu Karataş, s. 60. Aslında MÖHUK kapsamında kamu düzeni denetlemesi sadece yabancı hukuk hükümleri ile sınırlı değildir. MÖHUK md. 54’e göre bir yabancı mahkeme kararının Türkiye’de tanıma ve tenfizinde de söz konusu kararın Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığı değerlendirilir. Bkz. Şensöz Malkoç, 2017, s. 385 vd.; Çelikel/Erdem, s. 152. Bununla birlikte çalışmamız kapsamında Türkiye’de görülen davalar incelendiği için Suriye mahkemelerinde verilen kararların Türkiye’de tanıma ve tenfizine ilişkin kamu düzeni değerlendirmesi incelenmemektedir. Aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de tenfizine ilişkin kamu düzeni incelemesi için bkz. Elçin, s. 332.

¹⁰³ Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 261; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 85. Tam bu noktada kamu düzeninin “hafifletilmiş etki” teorisini zikretmek gerekir. Bu teoriye göre Türk kamu düzenine aykırılık değerlendirme yapılırken uyumsuzluğun ne derece Türkiye ile irtibatlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bir diğer ifadeyle mahkemenin bulunduğu ülke ile yakın ilişkisi olan bir uyumsuzlukta kamu düzeni değerlendirmesi daha sert olabileceksen eğer o kadar sıkı bir bağ yoksa kamu düzeni değerlendirmesinin daha hafifletilmiş bir şekilde yapılması gerekir. Bkz. Demir Gökyayla, s. 144 vd.; Tekdoğan Bahçıvan, s. 164; İrge Erdoğan, s. 411.

¹⁰⁴ Çelikel/Erdem, s. 149 vd; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 86.

¹⁰⁵ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 101; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 262.

kamu düzenine aykırı olup olmadığını değil, bu hukuk kuralının uygulanması durumunda ortaya çıkacak sonuçlar esas alınarak yapılır¹⁰⁶. Şayet söz konusu yabancı hukuk hükmünün uygulanması, Türk toplumunun ahlak anlayışına aykırı olacak, anayasal ilkeleri açıkça ihlal edecek ve bu çerçevede tahammül edilemez sonuçlar doğuracaksa, Türk kamu düzenine aykırılığın var olduğu kabul edilir¹⁰⁷. Örneğin Türkiye’de yaşayan bir Türk vatandaşı ile Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı arasındaki evlilik ile iki Suriyeli arasındaki evlilik için yapılacak kamu düzenine aykırılık değerlendirmesi farklı olmalıdır. Nitekim *Güngör*, amca ile yeğen arasında yapılan bir evlilikte taraflardan birinin Türk vatandaşı olması hâlinde kamu düzenine aykırılık söz konusu olabileceken iki yabancı arasında yapılan evlilikte aynı şekilde doğrudan kamu düzenine aykırılıktan bahsedilemeyeceğini ifade etmektedir¹⁰⁸.

Öte yandan Türk hukukundan farklılaşan her hükmün doğrudan Türk kamu düzenine aykırı olduğu düşüncesi isabetli değildir, zira yabancı hukukun uygulanması sürecinde kamu düzeni müdahalesi istisna olarak değerlendirilir¹⁰⁹. Dolayısıyla Türk toplumunun ahlak anlayışına, örf-adetlerine, anayasanın temel prensiplerine açıkça aykırılığın olması ve bu aykırılık dolayısıyla yabancı hukuk hükmünün uygulanmasının Türk kamu düzeni açısından “tahammül edilemez” sonuçlar doğurabilecek olması aranır. Buna paralel olarak Türk hukukundaki her emredici düzenlemeye aykırılık, beraberinde kamu düzeni müdahalesini gerektirmez¹¹⁰. Aksi takdirde milletlerarası özel hukuk hakkaniyetini esas alan MÖHUK’un uygulama alanı oldukça daralır.

1. Evlenme İçin Alt Yaş Sınırının Uygulaması

Evlenme ehliyeti için aranan en önemli şartlardan birisi kanunda öngörülen evlenme yaşıdır. Suriye Medeni Kanunu’na göre evlenme ehliyeti için

¹⁰⁶ Bkz. Akıncı/Demir Gökyayla, s. 9; Ersen Perçin, s. 193; Can/Tuna, s. 301; Özel/Erkan/Pürselim, s. 122; Uluşu Karataş, s. 60; Çelikel/Erdem, s. 139 vd.

¹⁰⁷ Uluşu Karataş, s. 60; İyilikli / Ersöz, s. 836.

¹⁰⁸ Güngör, s. 109.

¹⁰⁹ Güngör, s. 107; Ersen Perçin, s. 193; Can/Tuna, s. 301; Özel/Erkan/Pürselim, s. 122; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirlil, s. 260. Ayrıca bkz. Tütüncübaşı, s. 26; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 36.

¹¹⁰ Akıncı / Demir Gökyayla, s. 8; Can / Tuna, s. 303; Ersen Perçin, s. 194; Özgür, 2020, s. 163; Acun Mekengeç / Yener Keskin, s. 35. Bir diğer deyişle kuralın Türk hukukuna aykırı olması değil, Türk toplumu açısından tahammül edilemez sonuçlara sebebiyet vermesi aranır. Bkz. Gençcan, s. 155.

kadının 17 yaşını, erkeğin ise 18 yaşını doldurmaları aranmaktayken¹¹¹ 2019 yılında yapılan değişiklikle yaş sınırı hem kadın hem erkek için 18 olarak kabul edilmiştir¹¹². Bu yaş haddine ulaşmak, veli veya vasinin izni gereksiz evlenmek için yeterlidir. Öte yandan veli/vasinin izni ve Mahkeme kararı olması şartıyla fiziki olgunluğa erişen ve evlenmeleri için makul bir sebebi olan 15 yaşını doldurmuş kadın veya erkeğin evlenebilmesi mümkündür¹¹³. 2019 yılı öncesi Suriye mevzuatına göre ise kadının hamile kalması veya doğum yapması durumunda mahkeme tarafından anılan yaş sınırının altındaki kadınlar için de evlilik izni verilmekteydi¹¹⁴.

Türk hukukuna kıyasla Suriye mevzuatına göre evlilik için alt yaş sınırı daha düşüktür¹¹⁵. O halde bu yaş sınırını uygulamanın söz gelimi çocuk evliliği şeklinde değerlendirilerek Türk kamu düzenine aykırılığı iddia edilebilir mi? Kural olarak yabancı hukukta öngörülen evlenme yaşının Türk hukukunda belirlenen alt sınırdan daha düşük olması MÖHUK açısından kabul edilebilir bir durumdur¹¹⁶. Bununla birlikte asgari yaş sınırı çok düşük ise kamu düzeni açısından değerlendirme yapılması gerekir. Doktrinde 10 veya 12 yaşında bir çocuğun evlenmesinin, kendi millî hukuku izin verse dahi, Türk kamu düzenini ihlal edeceği ifade edilmektedir¹¹⁷. Bu kapsamda 2019 yılındaki değişiklik öncesi özellikle hamile veya çocuğu olan kadınların/çocukların, yaş sınırı aranmadan evlenebilmeleri Türk kamu düzeni açısından uygun değildir. Zira bu durum, çocuk istismarının ve çocuk evliliğinin de önünü açabilecektir¹¹⁸.

¹¹¹ Anderson, s. 37.

¹¹² Van Eijk, 2016, s. 216; A Comprehensive Insight into Syrian Family Law, (<https://www.syria.law/index.php/comprehensive-insight-syrian-family-law/>, Erişim Tarihi: 06.05.2024).

¹¹³ Maktabi, s. 559. Suriye Kişisel Hâl Kanunu, md. 16 ve 18. 2019 yılında yapılan değişiklik öncesi kazaî evlenme yaşının kız çocukları için 13 olduğuna dair bkz. Report Syria, s. 11.

¹¹⁴ Mousa, s. 4.

¹¹⁵ Türk hukukundaki olağan ve olağanüstü evlilik yaşı için bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 49-50; Erdem, s. 50-51; Kılıçoğlu, s. 36-37; Özgür, 2020, s. 129.

¹¹⁶ Can/Tuna, s. 303. Öte yandan *Ekşi*, TMK'da öngörülen evlenme yaşından daha küçük yaşta evlenmeye izin veren yabancı hukuk kuralının Türk kamu düzenine aykırı olduğunu savunmaktadır. Bkz. *Ekşi*, 2021, s. 93.

¹¹⁷ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 155; Özel/Erkan/Pürselim, s. 121; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 330; Gençcan, s. 230; Özgür, 2020, s. 165.

¹¹⁸ Yargıtay bir kararında, Suriye vatandaşı kişilerin dahi 15 yaşından küçük çocuklarla cinsel ilişkiye girmenin doğal olmayacağını bilmesi gerektiğini belirterek ilgililerin mahkumiyetine karar vermiştir. Bkz. Y. 14. CD, T. 26.11.2019, E. 2019/2001, K. 2019/12750 (www.lexpera.com.tr).

Türkiye'ye göç eden Suriyeliler arasında Türk hukukuna göre belirlenen evlilik yaşı sınırının altında kalan yaşta evlilik oranının yaygın olduğu görülmektedir¹¹⁹. Öte yandan kamu düzeni denetiminin istisnai karakteri dolayısıyla Türk hukukundan farklılaşan her hükmün doğrudan Türk kamu düzenine aykırı olduğunun savunulması isabetli değildir¹²⁰. Bu çerçevede Suriye hukukuna göre alt yaş sınırının Türk hukukunda öngörülen sınırdan farklı olması kabul edilebilir bir durumdur¹²¹. Özellikle 2019 yılındaki kanun değişikliği sonrasında kazaî evlenme yaşı 15'e çekilmiştir. Her halükârda bu yaştaki küçüklerin evliliği mahkemenin izin ve kararına bağlıdır. Mahkeme ise çocuğun fiziksel ve psikolojik açıdan evlenmeye uygunluğunu araştırarak, aynı zamanda çocuğun evlenmesini gerektiren özel durumu değerlendirecektir. Çocuk, bu iki şart sonrası mahkeme tarafından uygun görülmesi hâlinde evlenebilecektir.

Türk hukukuna göre ise kazaî evlenme yaşı 16 olarak belirlenmiştir (TMK md. 124). Gerçekten de Türk toplumu standartlarına göre 15 yaşında bir küçüğün, evlenmek için yeterli olgunluğa sahip olmadığı düşünülebilir. Ancak değerlendirmenin salt bu değer ile yapılması doğru değildir. Özellikle iç savaş dolayısıyla ailelerin dağıldığı, pek çok çocuğun savaş sonrası Türkiye'de veya Suriye'de hayata tutunabilmek için yaşının üstünde sorumluluk üstlendiği bir hakikattir¹²². Suriye vatandaşlarının gerek toplumsal olarak

¹¹⁹ Ulusu Karataş, s. 25. İstatiksel veriler için bkz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması*, 2016, s. 36. (https://www.aile.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf, Erişim Tarihi: 03.10.2024). Yapılan bir araştırmaya göre Lübnan'daki Suriyeli sığınmacılar arasındaki küçük yaşta evlilik oranının savaş öncesi orana kıyasla çok daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Detay için bkz. (<https://www.un.org/youthenvoy/2017/02/new-study-finds-child-marriage-rising-among-vulnerable-syrian-refugees/>, Erişim Tarihi: 03.10.2024). Konuya ilişkin UNICEF raporu için bkz. UNICEF Middle East and North Africa Regional Office, *Child Marriage in the Middle East and North Africa*, 2017, (<https://www.unicef.org/mena/media/1791/file/MENA-ChildMarriageInMENA-Executive%20Summary.pdf>, Erişim Tarihi: 04.10.2024).

¹²⁰ Güngör, s. 107; Ersen Perçin, s. 193; Can/Tuna, s. 301; Özel/Erkan/Pürselim, s. 122; Doğan/Yılmaz/Ayhan Izmirlı, s. 260; Tütüncübaşı, s. 26; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 36.

¹²¹ Sayman, s. 32.

¹²² Gerçekten de her somut olayda küçük yaşta evliliğin farklı bir gerekçesi olabilir. Küçük yaşta evliliğin cinsel istismarı örtmek gibi kabul edilemez gerekçeleri olabileceği gibi finansal zorluklar, güvenlik sorunlarından korunma veya geleneksel yapıda büyüme gibi kabul edilebilir gerekçeleri de söz konusudur. Detaylı araştırma için bkz. Öztürk/Albayrak/Karataş/Aslan, s. 251-269. Benzer başka bir araştırma için bkz. Acosta/Thomas, (<https://www.nolost-generation.org/media/7636/file/Early%20and%20child%20marriage%20in%20Syrian%20refugee%20communities.pdf>, Erişim Tarihi: 04.10.2024).

yaşadıkları travma gerekse mahkeme tarafından detaylı inceleme yapılması gerekliliği birlikte düşünüldüğünde, 15 yaşını doldurmuş küçüklerin evlenebilmesinin Türk kamu düzenine aykırılığının her somut olayda ayrıca değerlendirilmesi gerekir¹²³.

2. Birden Fazla Kadınlar Evlilik Hükümlerinin Uygulaması

Türk hukukuna göre mevcut evlilik kesin evlenme engelidir (TMK md. 130), dolayısıyla Türk medeni hukuk sisteminde birden fazla kadınla evlilik mümkün değildir¹²⁴. Suriye mevzuatına göre ise erkeklerin birden fazla kadınla (aynı anda en fazla 4 kadınla) evlilik yapabilmesi, Dürziler dışındaki her Suriye vatandaşı için yasal ve hukuka uygun kabul edilmektedir¹²⁵. Bir diğer ifadeyle bir Suriye vatandaşı erkeğin, birden fazla kadın ile evlenebilmesi mümkündür. Ancak erkeğin ikinci evlilik yapabilmesi için hukuka uygun bir gerekçesi ve her iki kadına ekonomik olarak destek olabilecek mali gücünün bulunması gerekir¹²⁶. Aksi takdirde mahkemenin ikinci evliliği geçersiz kılması mümkündür¹²⁷.

Uygulamada gerek Türk vatandaşlarının gerek Suriyelilerin, ikinci eş olarak Suriyeli kadınlarla evlendiği görülmektedir¹²⁸. Türkiye’de yapılan evlenmelerde Türk hukukunda öngörülen resmî şekle uyulması zorunluluğu dolayısıyla bu şekildeki evlendirmeler resmî nikâh ile değil dini nikâh ile yapılmaktadır. Yukarıda arz edildiği üzere, konsolosluk evlilikleri hariç, Türkiye’de resmî şekil şartına uyulmadan gerçekleştirilen evlilikler yok hükmündedir. Dolayısıyla Türk makamları önünde birden fazla kadınla evlenme

¹²³ Nitekim İsviçre Medeni Kanunu’nda 2013 yılında yapılan değişiklikle birlikte özellikle yabancı ülkede yapılan 18 yaş altı evliliklerin İsviçre’de batıl sayılabilmesi için “evliliğin devamında küçüğün menfaatinin olmaması” şartı aranmaktadır. Bu düzenleme, her bir somut olayın ayrıca değerlendirilmesi ve 18 yaş altı evlilikleri tanımamanın küçüğün menfaatinin de zedeleyebilecek sonuçlar doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Bkz. *Ulus Karataş*, s. 33. Bu çerçevede *Ulus Karataş*, kamu düzeni değerlendirmesi sonucunda küçük yaşta evliliğin Türk kamu düzenine aykırı olduğu değerlendirilmesi durumunda dahi, küçüğün daha fazla menfaatine olabileceği için, söz konusu evliliğin butlanına değil, Suriye hukukunda olduğu gibi iptal edilebilir olduğuna karar verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. *Ulus Karataş*, s. 70.

¹²⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 59; Erdem, s. 57; İyilikli/Ersöz, s. 830.

¹²⁵ Berger, s. 118; Maktabi, s. 559.

¹²⁶ Moussa, s. 5.

¹²⁷ Report Syria, s. 13.

¹²⁸ Ekşi, 2021, s. 90; Sağlam, s. 205. İstatiksel veriler için bkz. Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması, s. 36.

mümkün değildir. Bu sebeple mevcut evliliği olan bir erkeğin ikinci bir evlilik gerçekleştirme talebi, Türk kamu düzenine aykırılık teşkil edeceğinden kabul edilebilir bir talep değildir¹²⁹. Suriye’de gerçekleştirilen evlilikler açısından ise doktrinde, erkeğin evli olmasına rağmen gerçekleştirdiği ikinci evliliğinin, Türk kamu düzenine aykırılık teşkil etmesi dolayısıyla Türk mahkemelerinde geçerli kabul edilmeyeceği savunulmaktadır¹³⁰. Bir diğer ifadeyle bir Suriye vatandaşının Türk makamları önünde mevcut evliliğine rağmen ikinci evlilik yapma talebinin kabul edilmesi mümkün olmadığı gibi Suriye’de gerçekleştirdiği birden fazla evliliğin Türk mahkemelerince tanınmasını da talep edemez.

Bununla birlikte çok evlilik konusunun Türk kamu düzenine aykırı olduğu, bu sebeple birinci evlilik sonrası yapılan evliliklerin tamamen geçersiz olduğu ve bu evliliklere dayalı talepte bulunulamayacağı şeklinde bir kanaate varmak her zaman hakkaniyetli sonuçlar doğurmamaktadır¹³¹. Bunun temel sebebi, Türk hukukundaki her emredici düzenlemeye aykırılığın beraberinde kamu düzeni müdahalesini gerektirmiyor olmasıdır¹³². Özellikle Suriye Medeni Kanunu ve Suriye Kişisel Hâl Kanunu’nun verdiği hak ve yetkilere dayanılarak gerçekleştirilen ikinci evliliğin tamamen geçersiz kabul edilmesi hâlinde, ikinci kadının miras hakkı, evlilik içi nafaka hakkı, eşinin sigortasından faydalanma hakkı gibi pek çok haktan mahrumiyeti söz konusu olabileceği gibi çocuğun nesebi açısından da farklı sonuçlar ortaya çıkabilecektir¹³³. Bir diğer ifadeyle Suriye hukukuna göre ikinci eş olarak evlenen bir kadının, evlilikten doğan haklarından mahrum bırakılması hakkaniyetli bir sonuç doğurmamaktadır. Bu sebeple birden fazla kadınla evlilik konusu değerlendirilirken her somut uyuşmazlık açısından kamu düzenine aykırılık ayrıca değerlendirilmelidir. Gençcan’ın deyişiyle birden fazla kadınla evlilik Türk kamu düzenine aykırı olarak değerlendirilse de “*kendi millî hukuklarına göre*

¹²⁹ Nomer, s. 243; Özgür, 2020, s. 140; İyilikli/Ersöz, s. 838.

¹³⁰ Doğan, 2016, s. 28; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 155; Ekşi, 2021, s. 91; Gençcan, s. 237; Tanrıbilir, s. 460; Özgür, 2020, s. 75. Nitekim Yargıtay’ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta Suriye vatandaşı olduğu dönemde birinci evliliğini sona erdirmeden ikinci evlilik gerçekleştiren kişinin, daha sonra Türk vatandaşı olması dolayısıyla ikinci evliliğinin butlanma karar verilmiştir. Ancak bahse konu karar, karşı oy yazısında eleştirilmiştir. Bkz. Y. 2. HD, T. 12.12.2022, E. 2022/9719, K. 2022/10302 (www.lexpera.com.tr).

¹³¹ Kaya, s. 192.

¹³² Akıncı/Demir Gökyayla, s. 8; Can/Tuna, s. 303; Ersen Perçin, s. 194; Özgür, 2020, s. 163; Acun Mekengeç/Yener Keskin, s. 35. Bir diğer deyişle kuralın Türk hukukuna aykırı olması değil, Türk toplumu açısından tahammül edilemez sonuçlara sebebiyet vermesi aranır. Bkz. Gençcan, s. 155.

¹³³ Güngör, s. 112; İyilikli/Ersöz, s. 840.

gerçekleşen çok eşli evliliklerin hukuki sonuçları Türkiye’de” tanınabilecektir¹³⁴. Söz gelimi tarafların, Suriye’de birden fazla kadınla yapılan evliliklerin tanınması için Türkiye’de dava açmaları hâlinde kamu düzenine aykırılıktan bahsedilebilecek olmakla birlikte; bu evlilik yapıldıktan sonra erkeğin ölmesi durumunda ikinci kadının geçersiz evlilik dolayısıyla mirastan mahrum bırakılması adil olmayacak¹³⁵ ve ölen eşin millî hukukunun izin verdiği ölçüde mirasta hak sahibi olacaktır¹³⁶.

3. Farklı Dine Mensup Kişiler Arasındaki Evlilik Yasaklarının Uygulanması

Türk medeni hukukuna hâkim olan temel prensiplerden birisi eşitlik ilkesidir. Buna göre din, dil, ırk, renk gibi ayrımlara göre farklı uygulamaların veya hukuk kuralının olması mümkün değildir. Ancak Suriye hukukuna göre farklı dinlere mensup kişiler arasında gerçekleştirilen evliliklere yönelik bazı evlenme yasakları bulunmaktadır. Müslüman bir erkek, Dürzi veya Hıristiyan bir kadın ile evlenebilmekle birlikte; Müslüman bir Suriye vatandaşı kadın, Müslüman olmadığı müddetçe bir Hıristiyan, Yahudi veya Dürzi erkekle evlenememektedir¹³⁷. Bu evlenme engeline rağmen gerçekleştirilen evlilik batıl bir evlilik olarak kabul edilmektedir¹³⁸.

Evlenmenin olumsuz şartlarından sayılan evlenme engellerine/yasaklarına kural olarak ilgili kişinin millî hukuku uygulanır. O halde Türkiye’de yaşayan Suriyeli bir kadının, evlendiği kişinin vatandaşlığı fark etmeksizin Müslüman olmayan bir erkekle evlenememesi gerekmektedir. Ancak bu hükmün Türkiye’de uygulanmasının Türk kamu düzeni açısından uygunluğu tartışılmalıdır. Zira bahse konu evlenme engeli ile birlikte dine dayalı ayrımın yanı sıra, kadın ve erkek arasında da bir ayrım yaratılmaktadır. Doktrinde din, ırk, mezhep gibi farklılıkların evlenme engeli olarak görülmesinin Türk kamu

¹³⁴ Gençcan, s. 275. Nitekim kendi hukukuna göre geçerli bir şekilde üç kadınla evlenen kişinin daha sonradan Türk vatandaşlığına geçmesi hâlinde bu evliliklerin tanınması gerektiğine ilişkin bkz. İyilikli/Ersöz, s. 839.

¹³⁵ Güngör, s. 112; Ekşi, 2012, s. 21.

¹³⁶ İyilikli/Ersöz, s. 844; İrge Erdoğan, s. 411. Nitekim Yargıtay’ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta, sonradan Türk vatandaşı olan Afganistan vatandaşı kişinin, kendi millî hukukuna göre geçerli şekilde yaptığı birden fazla evliliğin Türk vatandaşlığına geçmesiyle birlikte butlan davasına konu olacağı yönünde karar tesis edilmiştir. Bkz. Y. 2. HD, T. 22.05.2024, E. 2023/5004, K. 2024/3734 (www.sonkarar.com).

¹³⁷ Berger; s. 122; Report Syria, s. 8.

¹³⁸ Report Syria, s. 8.

düzenine aykırılık teşkil edeceği savunulmaktadır¹³⁹. Doğal olarak din veya mezhep farklılığı dolayısıyla Suriye mevzuatına göre batıl olan bir evliliğin hükümsüzlüğü Türk mahkemeleri nezdinde iddia edilemez. Suriye hukukuna aykırı olsa da Türk kamu düzeni göz önünde bulundurularak, söz konusu evliliğin geçerli bir evlilik gibi sonuç doğurması gerekir.

B. Vekâletle Evlenme Hükümünün Uygulanması

Suriye Kişisel Hâl Kanunu açısından evlenme işlemine ilişkin şekil şartları öngörülmediği gibi vekil ile evliliğe de müsaade edilmektedir (md. 8/1). Kanun'un 8/2. maddesine göre ise evlilik vekâletinin bir temel sınırı bulunmaktadır: vekil açıkça yetkilendirilmediği müddetçe müvekkilini kendisiyle veya üst ve altsoyuyla evlendiremez. Vekâlet, evlilik merasimi esnasında mümkün olduğu gibi önceden taraflar arasında yapılan bir evliliğin tescil işlemleri için yetkili makamlar önünde beyanda bulunma aşamasında da söz konusu olabilir. Bu düzenlemeler çerçevesinde Suriye hukukuna göre evlilik vekâleti hem müvekkilin evleneceği kişiyi seçmeyi hem de evlilik merasimi esnasında veya sonrasında tescil işlemlerini kapsamaktadır. Suriye hukukundaki evlilik vekâletinin, evlenmenin hem maddi hem şekli şartları açısından sonuç doğurduğu görülmektedir¹⁴⁰. O halde Suriye hukukuna göre vekil aracılığıyla evliliğin uygulanabilirliği, evlenmenin hem maddi hem şekli şartları açısından Türk mahkemelerince değerlendirilmelidir.

Vekile verilen evlendirme yetkisi, eşi seçme hususunu kapsıyorsa bu durum evlenmenin maddi şartlarına dâhil ve maddi hukuk hükümlerine tabi olur¹⁴¹. Buna göre vekil vasıtasıyla yapılan bir evliliğin maddi hukuk boyutuyla geçerli olabilmesi için vekile evlenme konusunda geçerli bir temsil yetkisinin verilmesi ve evlenen kadın ile erkeğin her ikisinin de millî hukukunun buna izin vermesi gerekir¹⁴². Kanaatimizce bu şartın yanı sıra vekâletin de bizzat ilgili eş/müvekkil tarafından verilmiş olması aranmalıdır. Aksi takdirde, söz gelimi yasal temsilci tarafından küçüğün evlendirilmesi için verilen

¹³⁹ Tekinalp, s. 141; Güngör, s. 110; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 155; Nomer, s. 246; Tanrıbilir, s. 460; Özel/Erkan/Pürselim, s. 121; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 266; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 17; Ekşi, 2021, s. 92; Gençcan, s. 269; Özgür, 2020, s. 164.

¹⁴⁰ Vekil aracılığıyla evlenmenin, evliliğin şekline ilişkin olduğu kadar evliliğin maddi geçerliliği açısından da önem arz edeceğine ilişkin bkz. Özel/Erkan/Pürselim, s. 253. Zira bir işin vekil ile yapıp yapılmayacağına şekle değil esasa ilişkin bir mesele olduğu hakkında bkz. Küpe, s. 202.

¹⁴¹ Özgür, 2020, s. 44; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 337-338.

¹⁴² Küpe, s. 202; Özel/Erkan/Pürselim, s. 253.

vekâlete istinaden gerçekleştirilmiş bir evlenme, Türk kamu düzenine ve anayasa ile koruma altına alınan insan hak ve özgürlüklerine aykırılık teşkil eder. Bununla birlikte bu şekilde gerçekleştirilen vekâleten evliliğe yönelik yaptırımın, Suriye hukukunda olduğu gibi “iptal edilebilirlik” olması gerekir¹⁴³. Böylece ancak müvekkil eşin ileri sürebileceği bir sakatlık söz konusu olur.

Vekil aracılığıyla evlenmenin maddi hukukun yanı sıra şeklî hukukun da konusu olduğu muhakkaktır¹⁴⁴. Evlenecek tarafların önceden ve kesin bir şekilde belli olmasıyla birlikte sadece merasim esnasında evlenecek eşin irade beyanını belirtmek üzere vekil atanıyorsa bu durum şekle ilişkin bir husus olarak karşımıza çıkar¹⁴⁵. Vekâleten evlenmenin şekli hukuka ilişkin olması hâlinde uygulanacak hukuk ise, MÖHUK md. 13/2 kapsamında evliliğin yapıldığı ülke hukukudur. Hal böyleyken taraflar Suriye vatandaşı olsa dahi, Türkiye’de gerçekleşen ve şekil olarak Türk hukukunun uygulandığı evlendirmelerde vekâleten evlilik yapılması mümkün değildir¹⁴⁶. Bir diğer ifadeyle iki Suriye vatandaşının, kendi ülke hukukları vekil aracılığıyla evlenmeye müsaade etse dahi Türk makamları önünde vekil aracılığıyla evlenebilmesi mümkün değildir, zira evlilik merasimi Türk hukukuna göre yapılır¹⁴⁷. Türk hukukunda ise evliliğin kurulması, kadın ve erkeğin bizzat ve aynı anda evlenme beyanında bulunmalarını gerektirir. Dolayısıyla Türkiye’de gerçekleşen yabancı unsurlu evliliklerde TMK’da ve Evlendirme Yönetmeliği’nde öngörülen şekil şartlarının uygulanması gerekir.

Suriye vatandaşlarının Suriye’deki evliliklerinin şeklî açıdan vekâleten yapılmış olması hâlinde, Türk mahkemelerinin huzuruna gelen uyumsuzlukta bu evliliğin tanınıp tanınmayacağı ayrı bir tartışma konusudur. Evlenmenin şekline, evlenmenin yapıldığı yer hukuku uygulandığı için, vekâletin sadece evlenmenin şekline ilişkin olduğu durumlarda, vekâletle yapılan evliliğin geçerli bir şekilde kurulduğu kabul edilmelidir. O halde Suriye’de müvekkil yerine vekâleten evlenme beyanında bulunulması veya nikâh sonrasında tescil işlemlerinin yürütülmesi evliliğin geçerliliğini etkilemez ve bu durum Türk kamu düzenine aykırı olarak değerlendirilemez. Her ne kadar Türk hukukuna göre evlenmenin “kişiye sıkı sıkıya bağlı” hak şeklinde nitelendirilmesinin bir

¹⁴³ Bkz. Ulusu Karataş, s. 70.

¹⁴⁴ Ekşi, 2012, s. 19. Benzer görüş için bkz. Güngör, s. 120.

¹⁴⁵ Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 337-338; Özgür, 2020, s. 44.

¹⁴⁶ Özel/Erkan/Pürselim, s. 253; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 104; Doğan, 2016, s. 31.

¹⁴⁷ Özel/Erkan/Pürselim, s. 253.

sonucu olarak evlenme iradesinin bizzat eş tarafından beyan edilmesi zorunlu ise de farklı bir hukuk sistemin evlenme beyanını aynı şekilde nitelendirmesi zorunlu değildir. Bu sebeple Suriye’de evlilik işlemlerinin vekâleten gerçekleştirilmiş olması durumunda dahi bu evliliğin Türk mahkemeleri önünde geçerli kabul edilmesi gerekir.

C. Evlilik Şartı Olarak Mehir Hükümlerinin Uygulanması

Mehir, evliliğin şartlarından biri olarak erkek tarafından kadına ödemesi gereken bir meblağ para olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁸. İslam Hukuku’na göre evlilik bir sözleşmesel ilişki olduğu için evlilik akdinde mehrin de belirlenmesi gerekir¹⁴⁹. Zira İslam aile hukukunun uygulama bulduğu toplumlarda mehir bir evlilik/nişan hediyesi gibi değil sözleşmesel bir yükümlülük olarak görülmektedir¹⁵⁰.

Suriye aile hukuku açısından mehir, erkeğin kadına ödemekle yükümlü olduğu ve taraflarca yapılan evlilik sözleşmesi kapsamında meblağ ve özellikleri belirlenen önemli bir şart olarak görülmektedir. Sözleşme ile belirlenmeyen mehir ise o bölgenin teamülüne göre mahkemece tespit edilir¹⁵¹. Mehir, muaccel mehir (evlenme esnasında ödenmesi gereken) ve müeccel mehir (evlenme sonrasında herhangi bir zaman, her halükârda boşanma veya ölüm durumunda ödenmesi gereken) olmak üzere ikiye ayrılır¹⁵². Bu ayrım, mehrin hem evlenme şartı olarak hem de evlenmenin sona ermesi durumları açısından önemli olduğunu göstermektedir. Örneğin muaccel mehir ödenmeden kadının evlilik yükümlülüklerinden kaçınma hakkı vardır. Benzer şekilde evlenmenin sona ermesi durumunda kadının veya erkeğin kusurlu olmasına göre mehrin dağılımı değişmektedir¹⁵³.

Suriye aile hukukuna göre Müslümanlar arası evlilikte kadının mehir hakkı varken Hıristiyan evliliklerinde erkeğin mehir hakkı bulunmaktadır¹⁵⁴.

¹⁴⁸ Acar, s. 368; Berger, s. 124; Aydın, s. 389; Cin, s. 199; Okur Gümrükçüoğlu, s. 227; Karakaya, s. 51.

¹⁴⁹ Qaisi, s. 70.

¹⁵⁰ Karakaya, s. 53; Qaisi, s. 70; Acar, s. 372.

¹⁵¹ Van Eijk, 2016, s. 220; Report Syria, s. 12.

¹⁵² Van Eijk, 2016, s. 116; Acar, s. 380; Cin, s. 208; Report Syria, s. 12; Aydın, s. 391; Dilbirliği, s. 573; Karakaya, s. 54.

¹⁵³ Anderson, s. 49; Acar, s. 384 vd.

¹⁵⁴ Berger, s. 124.

Doğal olarak mehir hükümlerinin her Suriye vatandaşı için aynı olduğunu söylemek mümkün olmamakla birlikte kural olarak erkek tarafından -taraf- larca belirlenen vade çerçevesinde- evlilik öncesinde veya evlilik süresince kadına mehir ödeme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluk evlilik/nikâh akdi esnasında çoğu zaman yazılı olarak taraflarca kararlaştırılır.

İslam hukukunun uygulanmadığı seküler hukuk sistemlerinde, İslam hu- kukuna göre yapılan bir nikâh sözleşmesinin ve sözleşmede öngörülen mehir şartının değerlendirilmesi gerekir. Zira Suriye aile hukukuna göre nikâh sözleşmesi ve mehir geçerli bir sözleşmedir¹⁵⁵. Seküler hukuk sistemlerinde de mehir sözleşmesinin genelde kabul gördüğü belirtilmelidir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri mahkemelerinde, mehir sözleşmesinin eşler arasında geçerli bir sözleşme olduğu ve sözleşmenin uygulandığı görülmektedir¹⁵⁶. Benzer şekilde Alman mahkemeleri de sözleşme serbestisi prensibi çerçevesinde mehir sözleşmelerini geçerli sözleşmeler olarak kabul etmekte ve yabancı un- surlu uyuşmazlıklar açısından mehir kurumunu “evliliğin genel hükümleri” kapsamında değerlendirerek ilgili yabancı hukuk kuralını uygulamaktadır¹⁵⁷. Ancak Amerika Birleşik Devletleri’nde bazı mahkeme kararlarında mehir sözleşmesi, boşanma ile mehir borcunun muaccel olmasının boşanmayı kolaylaştırması ve kadını boşanmaya teşvik etmesi gibi hususlar gerekçe gösterilerek kamu düzenine aykırı bulunmuştur¹⁵⁸.

Türk hukukunda mehir konusu, kanunlar ihtilafı kapsamı dışında tartışılmış ve pek çok yargı kararına konu olmuştur¹⁵⁹. Genel görüş, evlenme kap- samında yapılan mehir sözleşmesinin geçerli olduğu yönündedir¹⁶⁰. Nitekim 1959 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı’nda, mehir sözleşmelerinin geçerli olduğu ve eşler arasında yapılan mehir sözleşmesinin kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyeceği sonucuna varılmıştır¹⁶¹. Bu içtihadı birleştirme ka- rarı kapsamında genel Yargıtay uygulamasının, mehir sözleşmelerini geçerli

¹⁵⁵ Report Syria, s. 8.

¹⁵⁶ Qaisi, s. 72.

¹⁵⁷ Pürselim Arning, s. 142. Örnek kararlar için bkz. Dilbirliği, s. 580-587.

¹⁵⁸ Qaisi, s. 77.

¹⁵⁹ Pürselim Arning, s. 144. Örnek kararlar için bkz. Y. 2. HD, T. 8.12.2022, E. 2022/8104, K. 2022/10173; Y. 3. HD, T. 02.07.2014, E. 2014/3259, K. 2014/10817; Y. 2. HD, T. 05.11.2020, E. 2020/4902, K. 2020/5473; YHGK, T. 26.03.2019, E. 2017/451, K. 2019/355; Y. 2. HD, T. 11.10.2023, E. 2023/6892, K. 2023/4682 (www.hukukturk.com).

¹⁶⁰ Pürselim Arning, s. 143.

¹⁶¹ YİBK, T. 2.12.1959, S. 14/30.

bir sözleşme olarak kabul ettiğini belirtmek gerekir. Nitekim güncel bir Yargıtay kararında;

“Bilindiği üzere, mehir kocanın evlenme sözleşmesi anında ya da devamı sırasında bazen de sona ermesi hâlinde kadına belirli bir mal, para veya ekonomik değeri olan bir şeyi armağan etmesidir. Türk Medeni Kanunu (TMK) evlenme sözleşmesi sırasında karı kocadan birinin diğerine bir mal veya para vermesini ya da vermeyi vaad edip bir süre ertelemesini yasaklamamıştır. Bu nedenle, eski hükümlere göre kurulmuş mehir, TMK tarafından yasaklanmış bir hukuki ilişki olarak kabul edilemez. (2.12.1959 günlü, 14/30 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı gerekçesi). Mehir sözleşmeleri bu gün için de geçerli olup, koca dışında üçüncü bir kişinin de bu amaçla bağışlama vaadinde bulunması mümkündür.”

şeklinde içtihat edilmiştir¹⁶². Görüldüğü üzere Yargıtay, mehir sözleşmesinin bir bağışlama vaadi niteliğinde olduğu ve geçerli kabul edilmesi gerektiği kanaatinde¹⁶³.

Her ne kadar Türk vatandaşları arasındaki uyuşmazlıklarda mehir konusu sıkça tartışılmış olsa da yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda mehir hususu pek incelenmiş değildir¹⁶⁴. Almanya uygulamasının aksine Nomer, mehir konusunun kanunlar itilafı açısından mal rejimleri çerçevesinde ele alınması gerektiğini belirtmektedir¹⁶⁵. Bununla birlikte Suriye aile hukukuna göre mehir, evliliğin genel hükümlerine dâhildir¹⁶⁶. Kaldı ki mehrin, önceden belirlenmiş ve evlenme sona ermeden önce de kadın tarafından talep edilebilen bir meblağ olduğu düşünüldüğünde, mal rejimleri kapsamında değerlendirilmesi zordur. Bu sebeple mehrin, evliliğin genel hükümleri kapsamında değerlendirilmesi daha isabetlidir¹⁶⁷.

Yukarıda yer alan hususlar çerçevesinde toparlamak gerekirse, Suriye aile hukukunda öngörülen mehir şartı, Yargıtay kararları ışığında, Türk hukuğu açısından kamu düzenine aykırılık teşkil etmemektedir. Doğal olarak Suri-

¹⁶² Y. 1. HD, T. 26.03.2015, E. 2013/15768, K. 2015/195 (www.lexpera.com.tr).

¹⁶³ Benzer kanaat için bkz. Tekelioğlu, s. 223; Çakırca, s. 112.

¹⁶⁴ Pürselim Arning, s. 147; Özgür, 2020, s. 40.

¹⁶⁵ Nomer, s. 266.

¹⁶⁶ Benzer görüş için bkz. Özgür, 2020, s. 40.

¹⁶⁷ Pürselim Arning, s. 149. Ayrıca bkz. Cin, s. 201; Okur Gümrükçüoğlu, s. 229. Alman mahkemelerinin benzer değerlendirmesi için bkz. Dilbirliği, s. 588.

ye vatandaşları evlilik ve mehirden doğan uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerine başvurduklarında; eşler arasındaki mehir sözleşmesinin Suriye hukukunun uygulanması hâlinde de Türk hukukunun uygulanması hâlinde de geçerli kabul edileceği şüphesizdir. Bununla birlikte Türk hukuku uygulandığında Türk Borçlar Kanunu kapsamında bağış vaadi hükümleri uygulanacakken, Suriye hukukunun uygulanması durumunda mehir, evliliğin genel hükümleri çerçevesinde erkeğin bir yükümlülüğü olarak ele alınacaktır.

SONUÇ

Suriye’de yaşanan iç savaşın en çok etkilediği ülke şüphesiz ki Türkiye’dir. Üç milyona yakın Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı hâlihazırda Türkiye’de yaşamaktadır. Bununla birlikte Suriye vatandaşlarının dâhil olduğu aile hukukundan doğan uyuşmazlıkların Türk mahkemelerine yansması da kaçınılmazdır. Suriye vatandaşı olan bir kişinin dâhil olduğu evliliklere veya vatandaşlığı önem arz etmeksizin Suriye’de gerçekleşen evlenmelere ilişkin uyuşmazlıklarda yer ve/veya kişi açısından yabancılik unsuru ortaya çıkmaktadır. Bu durumda hâkim tarafından re’sen MÖHUK hükümleri kapsamında yabancı hukuk kuralının Türk mahkemelerinde uygulanma durumu söz konusu olur. Bu çerçevede çalışmamızda öncelikle, Suriye vatandaşlarının dâhil olduğu evliliklere ilişkin evlenme ehliyeti ve şartları, evlenmenin şekli ve evliliğin genel hükümlerine uygulanacak hukuk, MÖHUK md. 13 kapsamında tespit edilmektedir. Kanaatimizce Türkiye’deki Suriyelilerin büyük çoğunluğunun geçici koruma statüsünde olmasına rağmen MÖHUK md. 13 kapsamında atıf yapılan hukuk sisteminin uygulanması gerekir. Anılan hüküm, özellikle evlenme ehliyeti ve şartları konusunda Suriye hukukunun uygulama bulacağına işaret ettiğinden Suriye medeni hukuku hükümlerini bilmek zaruret arz etmektedir. Öte yandan Suriye’de veya Türkiye’deki Suriye konsolosluklarında gerçekleştirilen evlilikler açısından da evlenmenin şekline ilişkin Suriye hukukundaki maddi hukuk kuralları uygulama bulacağından evlenmenin hem maddi hem şekli şartları açısından Suriye hukuku incelenmelidir. Evliliğin genel hükümlerine ilişkin ise her iki tarafın da Suriye vatandaşı olması veya mutad meskenlerinin Suriye olması durumunda Suriye hukukunun maddi hukuk hükümleri uygulama bulabilecektir.

Bu çalışmanın temel amacı, Türk mahkemelerinin önüne gelen evlilik kaynaklı uyuşmazlıklarda Suriye hukukunun uygulanacak olması hâlinde karşılaşılabilecek problemleri ve uyumsuzlukları tespit etmek olduğundan Suriye Medeni Kanunu’nun tüm hükümleri detaylı incelenmemiş, onun yerine Türk hukuku açısından uygulaması tartışma doğurabilecek hükümler üzerinde

durulmuştur. Zira Suriye aile hukuku çoğunlukla İslam hukuku çerçevesinde oluştuğundan, kara Avrupası hukuku çerçevesinde gelişen Türk hukukundan pek çok konuda farklılık içermektedir. Kural olarak MÖHUK'un atfı yaptığı hukuk düzeni ve kuralları, Türk hukukundan farklı olsa dahi Türk mahkemesince uygulanmak zorundadır. Bununla birlikte bazı konular Türk kamu düzenine aykırılık teşkil edebileceğinden bunların üzerinde durulmuş ve Türk mahkemelerince uygulanıp uygulanamayacağı tartışılmıştır.

Suriye aile hukuku incelendiğinde; evlilik alt yaş sınırının Türk hukukuna göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda, doktrinadaki bir görüşün savunduğunun aksine, Türk hukukunda öngörülen yaşın altında kalan her düzenlemeyi kamu düzenine aykırı kabul etmek yerine daha detaylı bir inceleme ile Türk kamu düzeni ve küçüğün menfaatini göz önünde bulunduracak şekilde dengeli bir değerlendirme yapmak gerekir. Zira kendi hukuk ve örf-adetlerine göre 18 yaşını doldurmadan evlenen bir küçüğün, özellikle savaş mağduru olduğu ve ekonomik ve sosyal olarak diğer eşe muhtaç olabileceği gibi durumların göz ardı edilmesi küçüğü korumaktan ziyade daha savunmasız bir duruma sevk edebilir. Bununla birlikte 12 yaş gibi oldukça küçük yaşta gerçekleşen evliliklerin çocuğun istismarı anlamına geleceği hususu da göz ardı edilmeden her somut olayda dikkatli bir değerlendirme yapılması zorunludur.

Türk hukukunda mevcut evlilik evlenme engeli olarak kabul edilirken Suriye hukukuna göre erkeğin birden fazla kadınla evlenebilmesi mümkündür. Kadın – erkek arasındaki eşitliğe aykırı olduğu değerlendirilen bu yöndeki birden fazla evlilik hükümleri de Türk kamu düzenine aykırı kabul edilmektedir. Bununla birlikte kendi millî hukukuna göre geçerli bir şekilde evlenen kişilerin bu evliliklerinin tanınmaması, sonradan evlenilen kadın ve çocukları açısından haksız sonuçların doğmasına, söz gelimi kadının mirasçılık hakkının tanınmaması veya çocukların soy bağının tesis edilememesi gibi hakkaniyete aykırı sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Bu sebeple Türk kamu düzenine aykırı olması dolayısıyla birden fazla kadınla evliliğe müsaade edilmese de bu şekilde yabancı ülkede gerçekleşen evliliklerin sonuçlarının tanınması gereklidir.

Suriye hukukunda karşılaşılan tartışmalı bir diğer husus ise vekil aracılığıyla evlilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlenmenin şekline ilişkin olduğu ölçüde salt beyanın ileri sürülmesi veya evliliğin tescili işlemlerinin yürütülmesi açısından MÖHUK md. 13/2 atfı gereğince evlenmenin yapıldığı yer hukuku hükümleri esas alınmalı ve söz konusu hukuk sisteminin buna müsa-

ade etmesi hâlinde evlenme geçerli kabul edilmelidir. Bununla birlikte evlenmenin maddi hukuk boyutuyla vekâlet, ancak her iki tarafın millî hukukunun buna izin verdiği durumlarda geçerli kabul edilebilir. Kanaatimizce küçük adına yasal temsilci tarafından verilen vekâlete istinaden yapılan vekâleten evlendirmelerde Türk kamu düzenine aykırılığın var olduğu kabul edilmelidir.

Türk hukukunda bulunmayan veya Türk hukukuna aykırı olan her düzenleme, Türk kamu düzenine aykırılık teşkil etmemektedir. Söz gelimi Suriye hukukunda kadın lehine öngörülen mehir düzenlemesi, Türk hukukunda buna ilişkin bir düzenleme olmasa da geçerli kabul edilmelidir. Nitekim Türkler arasında da oldukça yaygın olan bu uygulama Yargıtay içtihatlarıyla da geçerli bir bağışlama işlemi olarak değerlendirilmektedir. Ancak Suriye hukukunun uygulanması gereken bir uyuşmazlıkta mehir, bir bağışlama sözleşmesi olarak değil Suriye hukukunda düzenlendiği şekliyle erkeğin evlilikten doğan bir malî yükümlülüğü olarak karara bağlanması gerekir.

Sonuç olarak milletlerarası özel hukuk hakkaniyetinin bir gereği olarak yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda MÖHUK'un yabancı bir hukuk sistemine atıf yapması hâlinde ilgili hukuk sistemindeki hükümlerin Türk mahkemesince uygulanması gerekir. Söz konusu hükümlerin uygulanmasını sınırlama işlevi gören Türk kamu düzenine aykırılık değerlendirmesi bu anlamda önem arz eder. Özellikle Suriye aile hukuku gibi Türk hukuk sisteminden oldukça farklı bir hukuki rejim ile karşılaşıldığında Türk kamu düzenine aykırılık değerlendirmesinin daha dikkatli yapılması, Türk kamu düzeninin korunması ile milletlerarası özel hukuk hakkaniyeti prensibi arasındaki dengenin sarsılmaması gerekir. Kanaatimizce Türk hukukunda bulunmayan veya ilk bakışta Türk kamu düzenine aykırı görünen hususlar için, her somut olayda ayrı değerlendirme yapmak ve toptancı bir bakış açısıyla yaklaşmamak milletlerarası hukuk hakkaniyetinin sağlanması için önemlidir.

KAYNAKÇA

- Acar, İbrahim, “Mehrin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Nisan 2011, C. 9, S. 17, s. 367-387.
- Acosta, Kimberly/Thomas, Lara, Early/Child Marriage in Syrian Refugee Communities, 2014, (<https://www.nolostgeneration.org/media/7636/file/Early%20and%20child%20marriage%20in%20Syrian%20refugee%20communities.pdf>, Erişim Tarihi: 4.10.2024)
- Acun Mekengeç, Merve/Yener Keskin, Cansu, Şematik Milletlerarası Özel Hukuk Ders Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022.
- Acun Mekengeç, Merve, “Türk Hukuku’nda Teminat Gösterme Yükümlülüğü”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 2017, C. 37, S. 2, s. 1-41.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması, 2016, (https://www.aile.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf, Erişim Tarihi: 3.10.2024)
- Akbulut, Merve, “Çocuk Mültecilerin Tabi Olduğu Hukuki Rejim”, Milletlerarası Aile ve Çocuk Hukukuna İlişkin Seçilmiş Makaleler, Beta Yayınevi, Ankara 2017, (Editörler: Öztekin Gelgel, Günseli/Giray, Faruk Kerem)
- Akgün, Cansu, “Konsolosluk Evlenmelerinin Şekline Uygulanacak Hukuk”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C. 21, S. 3, s. 109-136.
- Akıncı, Ziya/Demir Gökyayla, Cemile, Milletlerarası Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- Anderson J N D, “The Syrian Law of Personal Status”, Bulletin of the School of Oriental and African Studies, 1955, Vol. 17, No. 1, s. 34-49.
- Aydın, Mehmet Akif, “Mehir”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 28, TDV Yayınları, Ankara 2003.
- Aygül, Musa/Altıntaş, Elif Hande, “Sığınmacıların Teminat Yatırma Yükümlülüğü”, Public and Private International Law Bulletin, 2020, C. 40, S. 2, s. 707-727.

- Baran Çelik, Neşe, “Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C. 6, S. 3, s. 67-148.
- Bayraktaroğlu Özçelik, Gülsüm, “When Migration Meets Private International Law: Issues of Private International Law in Divorce Actions of Syrian Migrants under Temporary Protection before the Turkish Courts”, Journal of Private International Law, 2024, Vol. 20, No. 1, s. 214-47.
- Berger, Maurits S, “The Legal System of Family Law In Syria”, Bulletin D’etudes Orientales, Vol. 49, No. 1197, s. 115-127.
- Can, Hacı, Milletlerarası Özel Hukuk, Adalet Yayınevi, Ankara 2023.
- Can, Hacı ve Tuna Ekin, Milletlerarası Özel Hukuk, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.
- Cin, Halil, “İslam Hukukunda Mehir”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1972, C. 29, S. 1, s. 199-254.
- Çakırca, Seda İrem, “Mehir Sözleşmesinin Hukuki Niteliği”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, C. 9, S. 121, s. 89-116.
- Çelikel, Aysel/Erdem, Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayınevi, İstanbul 2020.
- Çiçekli, Bülent, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunuyla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- Demir Gökyayla, Cemile, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001.
- Demir, Dost, Evliliğin Genel Hükümlerine Uygulanacak Hukukun Tayini, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.
- Dilbirliği, Muhterem, “Alman Mahkeme Kararlarındaki Mehir’in Değerlendirilmesi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Temmuz 2017, C. 8, S. 31, s. 567-590.
- Doğan, İzzet, Öğretide ve Uygulamada Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010.
- Doğan, Vahit, Milletlerarası Özel Hukukun Genel Esasları, 4. Bası, Savaş Yayınevi, 2021.

- Doğan, Vahit/Yılmaz, Alper Çağrı/Ayhan İzmirli, Lale, Milletlerarası Özel Hukuk, Savaş Yayınevi, İstanbul 2024.
- Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Cilt III: Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2024.
- Ekşi, Nuray, Mahkeme Kararlarıyla Milletlerarası Özel Hukuk (Kanunlar İhtilafı ve Milletlerarası Usul Hukuku) El Kitabı, 4. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2022. (Milletlerarası Özel Hukuk)
- Ekşi, Nuray, Covid-19 Sürecinde Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayınevi, İstanbul 2021.
- Ekşi, Nuray, Türkiye'ye Sığınan Yabancıların Aile ve Şahsın Hukuku Davaları, Beta Yayınevi, İstanbul 2021.
- Ekşi, Nuray, "Konsolosluklarda Yapılan Evlenmelerin Şekli Geçerliliği", Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, İstanbul 2016.
- Ekşi, Nuray, Milletlerarası Özel Hukukta Medeni Olmayan Evliliklerin ve Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması, Beta Yayınevi, İstanbul 2012.
- Elçin, Doğa, "Vesâyet ve Kısıtlılık Kararı Verilmesine Veya Sona Ermesine Ve Vesâyetin Yürütülmesine Uygulanacak Hukuk, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi Ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C. 67, S. 2, s. 279-354.
- Erdem, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- Ersen Perçin, Gizem, Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Mal Rejimleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Gençcan, Ömer Uğur, Milletlerarası Aile ve Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.
- Güngör, Gülin, Türk Milletlerarası Özel Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- İRge Erdoğan, Burcu, "5718 Sayılı MÖHUK Uyarınca Tenkis Davasında Uygulanacak Hukukun Kamu Düzeni Bakımından Değerlendirilmesi ve Yetkili Mahkeme", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C. 20, S. 1, s. 397-430.
- İyilikli, Ahmet Cahit/Ersöz, Oğuz, "Türk Vatandaşlığına Geçişte Yabancıların Birden Fazla Evliliğinin Nüfus Siciline Tescilinin Türk Kamu Düze-

nine Aykırılığı Üzerine Bir İnceleme (Türk Hukukuna Etkisi)”, Adalet Dergisi, 2023, S. 71, s. 827-851.

Karakaya, Hasan, “İslam Hukukunda Eşlerin Mali Mükellefiyetleri”, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2023, C. 1, S. 2, s. 43-69.

Kaya, Ceren, Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni Kavramının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.

Kılıçoğlu, Ahmet, Aile Hukuku, Doruk Yayıncılık, İstanbul 2022.

Küpe, Bahar, Milletlerarası Özel Hukukta Şekil, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.

Lale, Muktedir, Yargıtay Uygulamasında – Özetli–İçtihatlı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

Maktabi, Rania, “Gender, Family Law And Citizenship In Syria”, Citizenship Studies, 2010, Vol. 14, No. 5, s. 557-572.

Mousa, Daad, Syrian Personal Status Law, Friedrich Ebert Stiftung, 2018.

Nalçacıoğlu Erden, Hümeysra Zeynep, “Refakatsiz Çocukların Hukukî Temsili: Seçilmiş Avrupa Ülkeleri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, Public and Private International Law Bulletin, 2023, C. 43, S. 1, s. 37-83.

Nomer, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2021.

Okur Gümrükçüoğlu, Saliha, “İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkına Toplumun Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, C. 17, S. 4, s. 223-256.

Özel, Sibel/Erkan, Mustafa/Pürselim, Hatice Selin, Milletlerarası Özel Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2024.

Özel, Sibel, “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2020, C. 17, S. 2, s. 709-734.

Özel, Sibel, “Suriyeli Sığınmacıların Kitlesel Olarak Türk Vatandaşlığına Alınması Meselesinin Hukuki Açından Değerlendirilmesi”, İstanbul Barosu Dergisi, 2017, C. 91, S. 3, s. 14-31.

- Özgür, Çiçek, Milletlerarası Özel Hukukta Evlilik Birliğinin Kurulması ve Sona Ermesi, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Özgür, Merve Dilan, Geçici Koruma Statüsü ve Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığını Kazanması, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.
- Öztürk, Aslıhan Burcu/Albayrak, Hande/Karataş, Kasım/Aslan, Harun, “Dynamics of Child Marriages among Syrian and Afghan Refugees in Turkey”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2021, C. 25, S. 1, s. 251-269.
- Pürselim, Hatice Selin, “MÖHUK Kapsamında İddet Müddetinin Soybağının Reddi ve Babalık Davalarına Etkileri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2021, C. 27, S. 1, s. 513-542.
- Pürselim Arning, Hatice Selin, “Türk ve Alman Milletlerarası Özel Hukuklarında Mehir Kavramının Vasıflandırılması”, Public and Private International Law Bulletin, 2013, C. 33, S. 2, s. 137-151.
- Report Syria: Marriage Legislation and Traditions, Landinfo Country of Origin Information Centre, Oslo 22 Ağustos 2018.
- Ruhi, Ahmet Cemal, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Gerekeçeli – Kısa Açıklamalı – Yargıtay İçtihatlı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.
- Sağlam, İlyas, “Çok Eşlilik Kurumunun Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2024, C. 23, S. 1, s. 203-234.
- Sayman, Yücel, Türk Devletler Hususi Hukukunda Evlenmenin Kuruluşu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1982.
- Şanlı, Cemal/Esen, Emre/Ataman Fıganmeşe, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2024.
- Şensöz Malkoç, Ebru, Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2017.
- Şensöz Malkoç, Ebru, “Yabancıların Türkiye’de Evlenmesi: Konsolosluk Evlenmelerinin Hukuki Geçerliliği ve Sonuçları”, Public and Private International Law Bulletin, 2017, C. 37, S. 2, s. 711-760.
- Tarıbilir, Feriha Bilge, “Yabancıların Türk Yetkili Makamları Önünde Evlen-

- mesi ve Kamu Düzenine Aykırılık Meselesi”, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, (Hazırlayanlar: Tiryakioğlu, Bilgin ve diğerleri)
- Tekdoğan Bahçıvan, Işıl Selin, Milletlerarası Özel Hukukun İnsan Hakları ile Dönüşümü, Yetkin Yayınları, Ankara 2023.
- Tekelioğlu, Numan, “Mehir Vermek Amacıyla Taşınmaz Mülkiyetinin Devri ve Devir Vaadi”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021, C. 16, S. 2, s. 217-272.
- Tekinalp, Gülören, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- Tütüncübaşı, Uğur, “Boşanma ve Ayrılığa Uygulanacak Hukuk Hakkında 1259/2010 Sayılı Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C. 18, S. 1, s. 1-32.
- Ulus Karataş, Ayşe Elif, “Geçici Koruma Altındaki Suriye Vatandaşlarının Çocuk Yaşta Evliliklerinin Mukayeseli Hukuka ve Türk Hukukuna Göre Geçerliliği”, İstanbul Hukuk Mecmuası, 2020, C. 78, S. 1, s. 21-81.
- UNICEF Middle East and North Africa Regional Office, Child Marriage in the Middle East and North Africa, 2017, (<https://www.unicef.org/mena/media/1791/file/MENA-ChildMarriageInMENA-Executive%20Summary.pdf>, Erişim Tarihi: 4.10.2024)
- Van Eijk, Esther, Family Law in Syria: Patriarchy, Pluralism and Personal Status Laws, Library of Islamic Law, 2016.
- Van Eijk, Esther, “Pluralistic Family Law in Syria: Bane or Blessing?” Electronic Journal of Islamic and Middle Eastern Law, 2014, No. 2, s. 73-82.
- Qaisi, Ghada, “Religious Marriage Contracts: Judicial Enforcement of ‘Mahr’ Agreements in American Courts”, Journal of Law and Religion, 2000, Vol. 15, No. 2, s. 67-81.

1. Finansal Destek Beyanı | Financial Support Statement

Bu çalışma herhangi bir finansal destek almadan gerçekleştirilmiştir. | This research received no financial support.

2. Çıkar Çatışması Beyanı | Conflict of Interest Statement

Yazar, çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir. | The author declare no conflict of interest.

3. Etik Kurul Onayı | Ethics Committee Approval

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. | Ethics committee approval was not required for this study.

4. Yazar Katkı Beyanı | Author Contributions

Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was solely authored by the writer.

5. Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı | Research and Publication Ethics Statement

Yazar, çalışmada akademik etik kurallara uyulduğunu ve herhangi bir etik ihlal bulunmadığını beyan etmektedir. | The author declare that all ethical guidelines for research and publication have been followed and that no violations have occurred.

6. İntihal Taraması ve Hakemlik Süreci | Plagiarism and Peer Review Statement

Makale, intihal programıyla taranmış ve çift kör hakemlik sürecinden geçmiştir. | This article was screened by plagiarism detection software and evaluated through a double-blind peer-review process.

